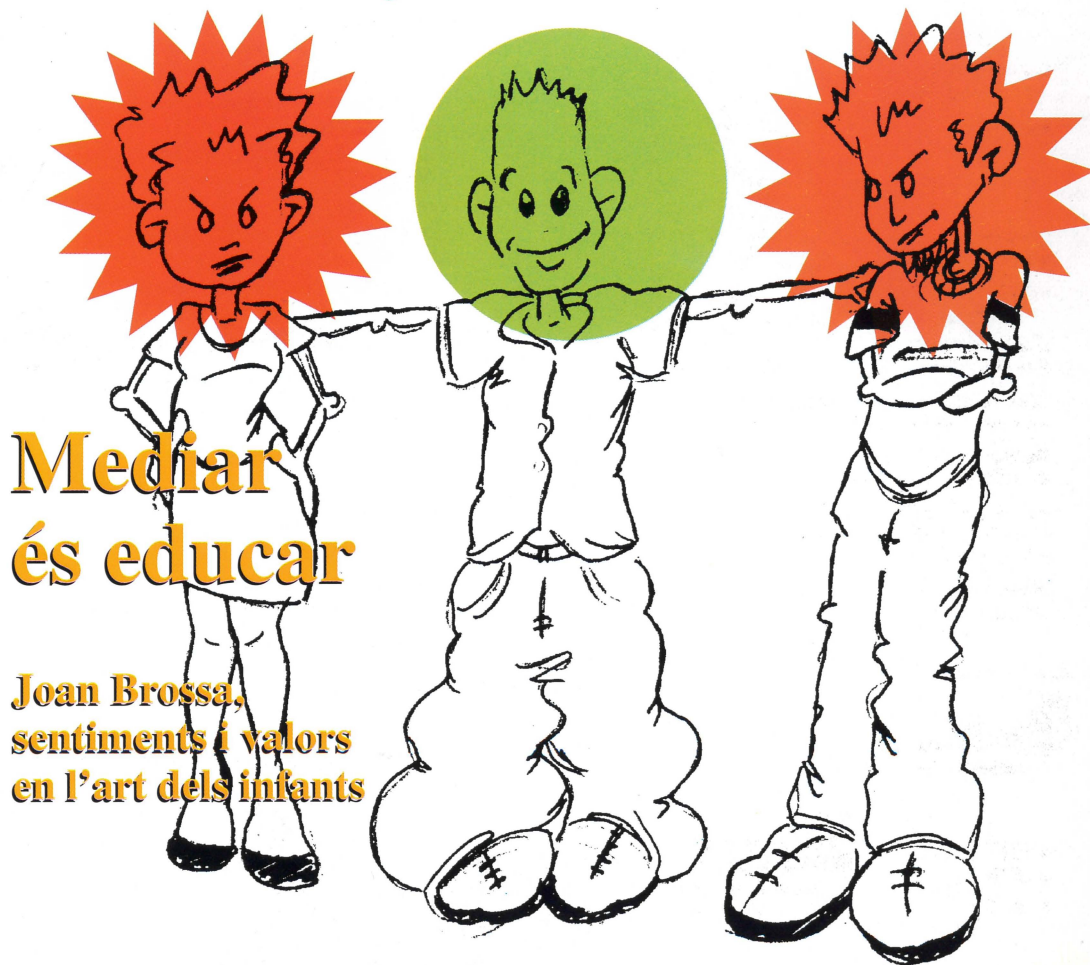

Publicació
de Rosa Sensat

febrer 2002

PERSPECTIVA ESCOLAR 262

**Mediar
és educar**

**Joan Brossa,
sentiments i valors
en l'art dels infants**

Febrer 2002

P E R S P E C T I V A E S C O L A R 2 6 2

Edició i Administració:

Associació de Mestres Rosa Sensat.
Av. de les Drassanes, 3 • Tel. 934 817 373
Fax: 933 017 550 • 08001 Barcelona
E-mail: pescolar@rosasensat.org

Consell de Redacció:

Josep Callís, Antoni Domènech,
Dolors Freixenet, Quim Làzaro, Marta Mata,
Elena Noguera, Joan Pagès,
Antoni Poch, Maria Torres

Directora:

Carme Tomàs

Directora adjunta:

Mercè Comas

Secretària de Redacció:

Carme Suaz.

Disseny gràfic:

Vilaseca/Altarriba

Coberta:

Jordi Lascorz

Composició i muntatge:

Núria Hortal, Inge Trowsky

Dibuixos:

Werner Thöni

Fotòlits:

SerGraDi, S. L.

Impressió:

Romanyà-Valls

Subscripcions i distribució llibreries:

Associació de Mestres Rosa Sensat

Dipòsit legal:

B. 2090-1975-ISSN: 0210-2331

Subscripció anual:

Preu soci: 41,60 euros. Preu no soci: 46,25 euros.
P.V.P. 5,15 euros.

Dibuix coberta:

Liliana Fortuny

Editorial:

Un debat gens banal.

1

Monogràfic:

Mediar és educar.

La mediació escolar: l'aprenentatge d'un ritual de gestió dels conflictes.

J.-P. Bonafe-Schmitt

2

La convivència a les nostres aules: obstacles que la dificulten.

Pilar Moreno Angulo

11

Mediació escolar: peça del mosaic d'una cultura de pau.

Mireia Uranga Arakistain

20

Mediar és educar. *M. Carme Boqué, Yolanda Corominas, Margarida Escoll i Montserrat Espert*

27

La mediació escolar a primària.

Roser Garcia Ibáñez

35

Una experiència de mediació escolar a secundària.

Fina Dantí Vilalta

41

La mediació entre iguals a l'IES Lluís de Requesens: un projecte educatiu de tractament de conflictes entre alumnes.

Aurora Méndez Ruiz

48

Bibliografia complementària.

Biblioteca Rosa Sensat

64

Escola:

Taller.

Joan Brossa, sentiments i valors en l'art dels infants.

Carmina Sebé Co

68

Novetats:

Novetats bibliogràfiques.

73

El racó dels navegants. Dicionaris, enciclopèdies, traductors.

75

Cartellera.

77

Subscripció a càrrec de:

Diputació
de Barcelona
Àrea d'Educació

Amb el suport de:

R O S
S E N
S A T

Un debat gens banal

Que l'ensenyament secundari sigui tema de debat, susciti polèmiques socials i professionals i estigui en el centre de moltes tertúlies pot contribuir a valorar el repte que representa, per al conjunt de la societat, l'educació dels nois i de les noies de dotze a divuit anys.

Tanmateix, les darreres referències a l'ensenyament secundari aparegudes a telesèries i a les tertúlies radiofòniques, emeses en horaris de màxima audiència, i la publicació de llibres que pretenen ser cròniques del dia a dia escolar han resultat força desafortunades perquè són plenes de tòpics que ofereixen una visió distorsionada, sovint reduccionista i banal, de la realitat escolar. Els aspectes més comuns i recurrents que hi apareixen relacionen la reforma educativa amb les dificultats que comporta educar en la diversitat de l'alumnat, la suposada manca d'exigència i baixada de «nivells», junt amb la nostàlgia d'èpoques passades en què l'accés als ensenyaments secundaris era reservat tan sols a una minoria selecta d'alumnes.

Si bé no es pot negar que la complexitat de la tasca educativa ha augmentat, això es degut fonamentalment al fet que el món d'avui també és molt més complex, divers i canviant i, per tant, s'exigeix molt més a l'escola i es demanen capacitats i habilitats diferents als professionals de l'educació.

Això no obstant, s'ha de dir sense embuts que el nou sistema educatiu ha significat una millora per a la formació dels infants i joves del nostre país, i això es demostra amb la generalització efectiva del dret a l'educació, la consideració i regulació de l'educació infantil, l'allargament de l'escolaritat obligatòria, una mateixa titulació per iniciar estudis postobligatoris, una formació professional més lligada al món laboral i un batxillerat més diversificat i polivalent, l'increment d'alumnat que fa estudis postobligatoris, cosa que fa pujar el nivell de la cultura ciutadana i facilita poder fer una bona transició cap al món del treball.

Efectivament, el fet que tothom estigui escolaritzat fins als setze anys sense segregacions és un pas important cap a la igualtat d'oportunitats. Això implica no sols que tothom pot assolir una formació suficient per defensar-se en la vida i exercir com a ciutadà lliure, sinó també que tota persona es pot promocionar amb independència del seu origen cultural i de la seva condició social.

Amb tot, la reforma no és cap dogma i es pot i s'ha de criticar, però perquè la crítica sigui útil cal que sigui constructiva; possiblement caldrà modificar la LOGSE o canviar-la perquè s'adapti a nous temps i a nous reptes. El tema de fons, però, és quines alternatives es proposen: si són de progrés –com millorar la qualitat de l'educació per a tothom, avançar en la igualtat d'oportunitats, garantir la gratuïtat i millorar l'oferta dels ensenyaments pre- i postobligatoris, facilitar més formació i més recursos al professorat, millorar els equipaments...– comptaran amb el nostre suport. Però si són propostes reaccionàries, si es volen afrontar els nous reptes amb velles receptes, si es vol donar més importància a la instrucció que a l'educació, tornar a separar els alumnes per nivells econòmics o culturals fins i tot en l'escolaritat obligatòria, esmerçar més recursos en determinades escoles per formar «elits» i deixar l'escola pública com a assistencial, etc., seran un pas enrere per a l'educació del país i caldrà oposar-s'hi.

«La mediació escolar no representa una forma de pacificació de les relacions al si de la institució escolar, sinó que s'ha d'associar a un veritable procés educatiu que permeti afavorir la difusió d'un nou model de regulació dels conflictes, més consensual, que recorri a les nocions de contracte, de confiança, d'equitat.»

La mediació escolar: l'aprenentatge d'un ritual de gestió dels conflictes¹

J.-P. Bonafe-Schmitt

CNRS. Universitat de Lió II

Segons les estadístiques, podria semblar que estem assistint, aquests darrers anys, a un creixement de la «violència escolar».² Sense entrar en la polèmica sobre les fonts estadístiques, semblaria com si la nostra societat hagués esdevingut com més va més conflictiva i violenta, i que el medi escolar no s'hagués escapat d'aquest fenomen, com ho evidencien els debats actuals sobre la violència escolar.³

En l'anàlisi d'aquests fenòmens de violència, convé anar més enllà de la qüestió de saber si les causes de la violència escolar són endògenes o exògenes, i interrogar-nos més àmpliament sobre la crisi dels mecanismes de regulació social en les nostres societats.⁴ S'ha de tenir en compte l'emergència, en el transcurs d'aquests darrers anys,

1. Aquest article està extret de l'obra de BONAFE-SCHMITT, J.-P. *La médiation scolaire par les élèves*. Editions ESF, 2000. Recupera els resultats d'una recerca duta a terme en tres Zones d'Educació Prioritària, que enclou escoles de primària, centres de secundària de primer grau (collèges) i liceus (lycées).

2. DUGLERY, D. «La sécurité des établissements scolaires et la police». *Les Cahiers de la Sécurité Intérieure*, n. 15, 1994.

3. Sobre aquesta qüestió cf. CHARLOT, B.; EMIN, J.-C. *Violences à l'école: état des savoirs*. Paris: Armand Colin, 1997.

4. BONAFE-SCHMITT, J.-P. *La médiation: une justice douce*. Syros-alternatives, 1992.

d'una nova forma de conflictivitat que sorgiria en el que Habermas anomena les esferes de la reproducció cultural, de la integració social i de la socialització.⁵ Aquests nous conflictes tradueixen una crisi de la integració social, és a dir, que no estan lligats a problemes de redistribució, sinó que estan relacionats amb la gramàtica de les formes de vida.⁶ Tradueixen el que René Girard anomena una «crisi de les diferències», és a dir, de l'ordre cultural en el seu conjunt.⁷ Segons ell, un ordre cultural es defineix com un sistema organitzat de diferències i són aquestes «separacions diferencials les que donen als individus les seves "identitats", les que els permeten de situar-se els uns en relació amb els altres».⁸ Aquesta crisi de les diferències explica la progressió dels fenòmens de violència, ja que «les institucions perden vitalitat; l'armadura de la societat s'esfondra i es dissol; al començament lenta, l'erosió de tots els valors s'anirà precipitant; la cultura sencera corre el risc s'enfonsar-se i s'enfonsa un dia o altre com un castell de cartes».⁹

A partir d'aquesta lectura en termes de crisi d'un ordre cultural i més exactament dels modes d'integració social convé analitzar aquesta nova forma de conflictivitat que afecta les institucions escolars. Per fer front a aquesta situació de violència, s'han adoptat un cert nombre d'iniciatives en les quals s'inscriuen els projectes de mediació escolar.

1. La formació dels mediadors: un «ritu de pas»

Si hem definit el procés de mediació com un ritual, estaríem temptats de dir, en la línia dels treballs de René Girard, que en el cas de la mediació escolar es tractaria més aviat de «ritu de pas» pel que fa als mediadors-alumnes.¹⁰ En efecte, en els centres escolars, els projectes de mediació tenen com a objectiu institucionalitzar nous llocs de solucions dels conflictes, però també nous actors: els mediadors. En

5. HABERMAS, J. *Théorie de l'agir communicationnel*. Tom 2. *Pour une critique de la raison fonctionnaliste*. Paris: Fayard, 1981, p. 431.

6. *ibidem*, p. 432.

7. GIRARD, R. *La violence et le sacré*. Paris: Hachette-Pluriel, 1998, p. 77.

8. *ibidem*, p. 78.

9. *ibidem*, p. 78.

10. *ibidem*, p. 165.

4 Mediar és educar

aquest sentit, els projectes de mediació es poden assimilar a «ritus de pas», «lligats a l'adquisició d'un nou estatus, a la iniciació, per exemple, que en nombrosos societats és l'única que confereix als adolescents la total pertinença a la comunitat».¹¹

La formació: una cultura comuna

El període de formació va representar un moment privilegiat per crear una cultura comuna dels alumnes, al voltant de la mediació, i afavorir l'emergència d'una identitat de grup a través de la funció de mediació. Va constituir, només, una etapa en la creació d'aquesta cultura comuna, que necessita aprenentatges més llargs, els quals es van seguir en el decurs dels mesos durant les sessions de supervisió de l'activitat dels mediadors.

La formació es va aprofitar per crear aquesta identitat comuna entre els diferents participants, ja que en els centres escolars no hi ha cap tradició de treball en comú entre els alumnes que pertanyen a classes i nivells escolars diferents. Ens va caldre, en un primer moment, vèncer els sentiments d'aprensió, de malestar, per arribar a crear un clima de confiança entre ells. Si en les escoles de primària, la dinàmica de grup es va constituir ràpidament, les coses van anar d'una altra manera en els centres de secundària de primer grau i els liceus en els quals els fenòmens de retraïment van tardar més a superar-se.

Un treball sobre si mateix

Un dels objectius d'aquesta sensibilització per a la mediació era de menar els alumnes a prendre consciència, progressivament, de la necessitat de fer un mínim de treball sobre si mateix per poder esdevenir un bon mediador. En aquest punt, la utilització de les tècniques audiovisuals va permetre a alguns de prendre consciència de la seva «violència», com aquell alumne de 5è del *Collège SM* que no s'afegurava que «parlés tan fort i que era així amb els seus companys». D'altres van subratllar que no sempre era fàcil de mantenir una conversa, «de fer preguntes», «de trobar les paraules», «de comprendre el que ha passat»... Els jocs de rol els van permetre d'encarar-se als

11. GIRARD, R. *La violence et le sacré. op. cit.*, p. 420.

problemes de la gestió de les emocions, especialment de donar mostres d'empatia envers la víctima, cosa que no sempre és evident per a alguns d'ells, com aquell adolescent de 5è que, davant el mutisme de la víctima (actitud imposada en el joc de rol), es va exasperar i li va dir en un to peremptori: «Vols parlar, sí o no?».

Durant les sessions de joc de rol, vam posar l'accent en les tècniques de comunicació tot insistint en el rol de «restablidor» de diàleg que ha de tenir el mediador. Algunes reaccions dels alumnes il·lustren que aquesta actitud no és un reflex natural: «He après que quan un té un problema, val més parlar que acusar» (6è, *Collège RS*), o suscita interrogants: «El mediador ha de crear un diàleg per convèncer les dues persones d'anar per un mateix i bon camí..., personalment crec que certes persones no en tindran necessitat, però d'altres sí» (2n, *Lycée Professionnel RV*). En aquest moment de la sensibilització, els joves han travessat d'una manera més o menys conscient i més o menys completament l'etapa obligada que ofereix la mediació, és a dir, la posada en qüestió que provoca el treball sobre si mateix.

Les qualitats dels mediadors

La utilització de les tècniques audiovisuals els va permetre de reflexionar sobre les qualitats que exigeix el paper de mediador, com la tranquil·litat, l'empatia: «He après que per ser mediador s'ha de ser tranquil, comprensiu...» (6è, *Collège RS*). Durant els debats amb els alumnes, la qüestió de la neutralitat va suscitar moltes preguntes, sobretot quan el conflicte concernia alumnes que pertanyien a la mateixa classe que el mediador. «Com pots ser neutral amb els alumnes de la teva classe?» (1r, *Lycée Professionnel RV*). Per respondre a aquesta mena de preguntes vam proposar d'establir no mediadors de classe, sinó mediadors de centre per preservar un mínim de neutralitat. La disponibilitat del mediador va ser especialment valorada pels alumnes, però la qüestió del poder, encloent-hi la persuasió, va comportar nombroses discussions en les classes de liceu: «Com pots ser neutral quan t'aprofites de la teva força per imposar-tè?» (2n, *Lycée Professionnel RV*). Aquesta pregunta tradueix força bé les dificultats de conciliar les nocions de neutralitat i de poder, sobretot quan hi ha un desequilibri de poder entre les parts. Ben aviat, el debat es va desplaçar sobre la qüestió de la mediació entre alumnes i ensenyants: «Com es poden fer mediacions entre persones que no són iguals, com entre nosaltres i els profes?» (1r, *Lycée Professionnel RV*). Aquesta pregunta plantejava d'una manera aguda els límits de la mediació al si de les institucions, com els centres escolars, que descansen sobre relacions desiguals.

Durant les sessions de joc de rol, vam insistir molt en la noció de confidencialitat, bo i precisant que aquesta comporta uns límits, sobretot en els casos en què fets greus poden arribar al coneixement dels mediadors. Per aquesta raó en el projecte es preveu que els mediadors hauran d'informar «l'adult de referència» sobre el conjunt dels casos tractats en la mediació. La idea de la designació d'un adult no va plantejar problemes per als alumnes de les classes de primària i els de 6è i 5è en els centres d'ensenyament secundari de primer grau (*collèges*); en canvi, per als de 4t, 3r i sobretot en els liceus (*lycéens*), es va manifestar una certa resistència. Aquests últims van reivindicar una certa autonomia, per no dir independència, respecte als adults, en nom dels mateixos principis que nosaltres invocàvem, com el del reconeixement dels alumnes com a actors de ple dret: «Dieu que som capaços de fer-ho i, després, dieu que ho ha de seguir un adult; jo no comprenc

per què?» (4t, *Collège SM*), o encara el de la confiança: «Si saben que s'explica tot, no ens tindran confiança, ens prendran per portanoves» (1r, *Lycée Professionnel RV*). Per superar aquestes crítiques, vam acceptar per a les classes de liceu professional, que fossin els futurs mediadors els que designessin ells mateixos l'adult de referència encarregat de seguir el projecte de mediació.

Durant les sessions de mediació vam insistir molt en la responsabilitat que incumbeix al mediador de vetllar per la bona marxa del procés. Si no té cap poder per imposar una solució, ha de verificar que es respecti una bona ètica de la discussió, és a dir, que aquesta tingui lloc d'igual a igual i que les solucions siguin justes i equitatives. Pel que fa a aquest darrer punt, vam subratllar que el mediador ha de deturar una mediació si ell constata que una de les parts empra la violència o mostra una evident mala fe.

2. L'aprenentatge d'un ritual de gestió dels conflictes

Si el procés de mediació es pot assimilar a un ritual és en el sentit que «manté l'expressió conflictiva en unes formes rigorosament determinades». ¹² Per aquesta raó durant la formació es va posar l'accent en la construcció d'un cert cerimonial i d'un discurs orientat a instaurar un codi moral de «participació» en el procés de mediació, de legitimar la intervenció dels mediadors com a tercers imparcials, i sobretot l'acceptació dels valors de mediació com és ara l'apropiació de la resolució del conflicte per les parts, les nocions de responsabilitat mútua, d'intercomprensió.

La trobada preliminar

La trobada preliminar representa la primera fase d'aquest ritual de mediació, però també la més important perquè durant ella els mediadors exposen en què consisteix el procés de mediació i sobretot busquen d'establir una relació de confiança amb les parts en conflicte. Per afavorir la instauració d'aquest clima de confiança, s'organitzen les trobades per separat, perquè permeten als mediadors de vèncer les

12. GIRARD, R. *La violence et le sacré. op. cit.*, p. 165.

resistències i la desconfiança de les parts respecte al procés de mediació.

Els jocs de rol van posar clarament en evidència les dificultats dels alumnes per accedir a l'empatia al moment d'aquestes trobades per separat, perquè ells tenien tendència sigui a prendre partit: «jo hauria fet el mateix», sigui a renyar: «t'adones del que has fet?». Els mediadors també tenien dificultats per controlar les emocions, com en aquest joc de rol en què havíem demanat a la querellant de no respondre a les preguntes dels mediadors, i la mediadora, exasperada per aquesta manca de respostes, va perdre la seva sang freda i li va demanar amb un to molt violent: «Però tu, parles o no? Ens vols dir el que ha passat?» (joc de rol, *Collège SM*). L'enregistrament del joc de rol en vídeo va permetre a la mediadora de prendre consciència de la seva manca d'empatia davant del sofriment de la demandant i de corregir un cert nombre de comportaments. En efecte, la utilització de les tècniques audiovisuals permet de treballar sobre allò no-verbal, sobre els afectes, les emocions que, si no es tenen en compte, poden tenir una influència negativa sobre el desenvolupament de la mediació. Això és veritat, sobretot, per a l'encausat, el qual la majoria de vegades se sent en una posició d'acusat i tot el treball dels mediadors consisteix a donar-li confiança recordant-li que «els mediadors són neutrals» i que són «com una caixa forta, que no es repetirà res» (joc de rol, *École SM*).

La reunió de mediació

En el transcurs d'aquesta reunió triangular és quan més es constata que la mediació s'assembla a un veritable ritual, fet d'interaccions, d'intercanvi de paraules que el mediador ha de dominar a fi de preservar-ne la lògica de la comunicació.¹³ El procés de mediació ha de descansar sobre una «ètica de la comunicació triàdica, és a dir, ternària», a fi de vetllar per no mantenir «connivències excloents i d'encoratjar “un sa conflicte sociocognitiu, amb l'expressió dels desacords”».¹⁴ Per aquesta raó, en el moment de la formació dels

13. GOFFMAN, E. *La mise en scène de la vie quotidienne*. Tom 2. Ed. de Minuit, 1973.

14. MARTINEZ, M.-L. «L'intégration du tiers personnel, une valeur au-dessus de tout soupçon pour l'éducation». *Spirales*, set. 1998.

mediadors es va posar l'accent en l'estructuració de la trobada de mediació en quatre seqüències:

- «-el record de les regles de mediació,
- el restabliment del diàleg,
- la cerca de solució,
- l'acord de mediació.»¹⁵

L'enunciat d'aquestes regles no obeeix a cap lògica formal, sinó que apunta a crear un marc per afavorir la comunicació entre les parts sobretot quan hi ha una desconfiança recíproca o una aprensió d'una de les parts a causa de la violència de l'altra. Un cop fixat el marc, l'activitat dels mediadors consisteix a restablir la comunicació, el diàleg entre les parts, a permetre a cada una d'elles d'expressar el seu punt de vista. Però tornar a donar la paraula a les parts no és una tasca fàcil, ja que l'anàlisi dels jocs de rol mostra que els mediadors topen sovint amb dificultats per restablir aquest diàleg, per controlar les actituds o les paraules de vegades molt violentes de les parts.

Tota l'activitat dels mediadors consisteix a construir les condicions del procés que permetin a cada una de les parts poder expressar a l'altra el seu punt de vista, però també els seus sentiments, el seu sofriment. El procés de domesticació de la violència passa per aquesta expressió del «desacord» –que és una forma de violència– abans de buscar un cert «acord». En aquest punt, coincidim amb els treballs de René Girard, el qual destaca que «el ritú és violent, certament, però és sempre una violència menor que fa de muralla contra una violència pitjor».¹⁶ En aquest sentit, el procés de mediació representa una veritable alquímia que afavoreix una domesticació a través de la transformació del discurs sobre els drets, de la revenja, en discurs sobre les necessitats i sobre la cerca d'una situació més pacificada.

En el procés de mediació, els mediadors han de ser actius i un dels seus rols és de conduir les parts a trobar una solució. Aquest paper actiu no significa tenir un comportament massa intervencionista. En els jocs de rol, els mediadors tenien tendència a imposar la solució que s'imaginaven, sovint, des del començament de la primera entrevista, i

15. «Manuel du médiateur», AMELY, 1994.

16. GIRARD, R. *La violence et le sacré. op. cit.*, p. 155.

aquesta actitud tendeix a frenar tota recerca de solució entre les parts mateixes. Aquest comportament guiat per una certa racionalitat instrumental es resumeix la majoria de les vegades per l'expressió: «Jo, en el teu lloc, faria això...».

La redacció de l'acord de mediació sanciona el darrer acte d'aquest ritual de mediació. Es podria analitzar, segons la terminologia de René Girard, com a «catarsi», en el sentit que purgaria les parts de la seva passió i permetria la reconstrucció de noves relacions.

Conclusió

Actualment la mediació escolar, com les altres formes de mediació, continua sent un fenomen minoritari que sorgeix d'una «contracultura» a causa de l'omnipotència del mode conflictiu i de la tendència a la «juridització» dels conflictes a través del que s'anomena la «criada a la llei».

Ja hem destacat que la mediació molt sovint es defineix com una simple tècnica de gestió dels conflictes, i més rarament com la prefiguració de l'emergència d'un nou model de regulació social basat en una altra forma de racionalitat: una racionalitat basada en la comunicació. A partir d'aquí, es pot comprendre que la mediació escolar no representi una forma de pacificació de les relacions al si de la institució escolar, sinó que s'ha d'associar a un veritable procés educatiu que permeti afavorir la difusió d'un nou model de regulació dels conflictes, més consensual, que recorri a les nocions de contracte, de confiança, d'equitat. La mediació representa així una nova forma d'acció comuna, que requereix una recomposició de les relacions entre l'Estat i la societat civil, la constitució de nous espais intermediaris de regulació de les relacions socials. El desenvolupament de la mediació escolar s'inscriu en aquestes recomposicions, ja que l'escola constitueix un lloc de socialització i, alhora, un lloc de producció de sentit que s'ha de tenir en compte en la reconstitució del vincle social.

Repàs del panorama de les escoles i els instituts en aquells temes que dificulten la convivència dels centres i creen malestar. Descripció de diferents escenaris i complexitat dels factors que hi intervenen.

La convivència a les nostres aules: obstacles que la dificulten

Sense ànim ni intenció de fer una anàlisi sociològica de la realitat educativa, però amb la perspectiva de la pràctica i l'experiència quotidiana, proposaré en aquestes línies algunes qüestions per a la reflexió que em semblen crucials des del punt de vista de la convivència a l'escola. Des de l'allargament de l'escolaritat obligatòria han sorgit problemes i qüestions positives; aquí exposo les dificultats.

**Pilar Moreno
Angulo**

Psicopedagoga

A través dels mitjans de comunicació, la societat és permeable, d'una manera més o menys fidel, a les dificultats que té l'escola, sobretot l'escola pública.

Un fet que sovint alarma la societat és el baix nivell acadèmic i cultural d'un percentatge no poc significatiu dels nostres infants i adolescents. No parem de sentir exemples de la ignorància dels alumnes: la baixa comprensió lectora, el mal coneixement matemàtic, la manca de nocions de geografia i d'història...

Una de les reaccions que es produeixen al sistema educatiu davant d'aquest fet és la realització de múltiples proves avaluatives del nivell de coneixement i del funcionament de les institucions que, en moltes ocasions, no copsen l'origen dels problemes, ni tampoc no donen eines

per modificar els aspectes problemàtics que hi detecten. Més aviat expliciten fotos fixes i fan una valoració de la complexitat educativa en termes quantitativs, mai en termes processuals i qualitativs que incloguin una anàlisi profunda de les dificultats que patim.

En segon lloc, la versió popular de la quotidianitat escolar és la violència a les aules, sobretot i lògicament, a l'ESO. Qualsevol persona aliena al món de l'educació pot pensar que a l'escola no s'hi ensenya, no s'hi aprèn; només alguns ataquen i la resta es defensa.

En tercer lloc, no podem oblidar que la professió de mestre és una de les que provoquen més baixes mèdiques per depressió i estrès.

Davant d'aquestes tres circumstàncies, cal preguntar-se el perquè del malestar escolar, les raons dels baixos rendiments acadèmics d'alguns alumnes i els motius que hi ha perquè la disciplina es torni quelcom tan problemàtic per al professorat.

Però, com són les coses des de dins? Quins matisos té el baix rendiment escolar? Com és, de fet, l'anomenada violència escolar? És igual a tots els centres? A tots els barris? A totes les ciutats i pobles? Quins elements o variables són els que determinen les diferències? Quines necessitats ha d'atendre realment la institució escolar? Quins recursos té per satisfer aquestes necessitats? S'han modificat els recursos i mitjans adaptant-los a les noves situacions? Té el professorat clarament formulades les seves funcions? Són les mateixes de sempre o han canviat?

Diferents escenaris de la institució escolar

La diversitat a l'escola permet la coexistència de forts contrastos. A l'aula, hi interactuen nens i nenes que més enllà de les circumstàncies econòmiques, culturals i socials d'on procedeixen, presenten diferències quant al grau i tipus d'atenció que se'ls presta des de la seva família, i també quant al grau d'exigència i expectativa de què són objecte.

Per a l'escola, aquests dos factors –nivell d'atenció i grau d'exigència familiar– són molt importants.

Les diferències individuals també s'han d'observar entre el professorat.

Però, d'altra banda, la institució s'imposa davant de les diferències, de tal manera que els objectius que s'han d'assolir, les normes i regles que s'han de complir, són inexorables. La confluència de diferències individuals d'una part, i de les fites educatives marcades per a tothom per una altra, en el context d'un reglament que possibiliti el treball i les relacions humanes, fa de la institució educativa quelcom d'enorme complexitat, on el conflicte és inherent i habitual.

L'escola ha d'aprendre a entendre la seva dinàmica en la seva dimensió conflictiva, entesa com a generadora de canvi i de vida. El problema és que molt sovint aquesta dimensió es tradueix en malestar individual i interpersonal.

Quan els interessos de tots i cadascun dels membres implicats no poden ser negociats per ells mateixos, es crea una tensió que només es pot rebaixar bé per la cessió o submissió d'una de les parts (en aquest cas el problema no es pot considerar resolt), bé per la intervenció mediatora d'un tercer aliè que ajudi a elaborar posicions negociadores, en les quals tots els implicats cedixin part dels seus interessos individuals: si tothom cedeix, tothom hi guanya.

La tensió a l'escola pot crear-se entre els alumnes; entre un alumne/a i un professor/a; entre un alumne/a i els professors i professores; entre els alumnes i un professor o professora; entre un alumne i la resta de persones (professors i companys); entre els professors; entre els pares i els professors; entre els òrgans de govern i la resta del claustre de professors...

En el rerefons de la tensió que pot afectar qualsevol d'aquestes relacions sempre hi haurà un bloqueig de la comunicació, bé sigui perquè el silenci s'imposa, bé sigui perquè els significats no estan prou negociats, i les persones en conflicte no són capaces de descentrar-se del seu punt de vista per tal de concebre la situació des de la perspectiva de l'altre.

Centrarem la descripció d'aquests escenaris en la complexitat que resulta de la intersecció de tres elements ineludibles de la tasca

educativa: les relacions humanes, els processos d'ensenyament-aprenentatge i la disciplina.

La relació entre els iguals: com és normalment i com es veu afectada per les diferents circumstàncies dels alumnes

Els conflictes entre els alumnes formen part de la seva forma de relació i del procés evolutiu de la seva socialització. La majoria de vegades, la pugna, la rivalitat, l'oposició, les aliances, l'afecte profund o l'aversion més radical, es van succeint sense que hi hagi cap conseqüència negativa.

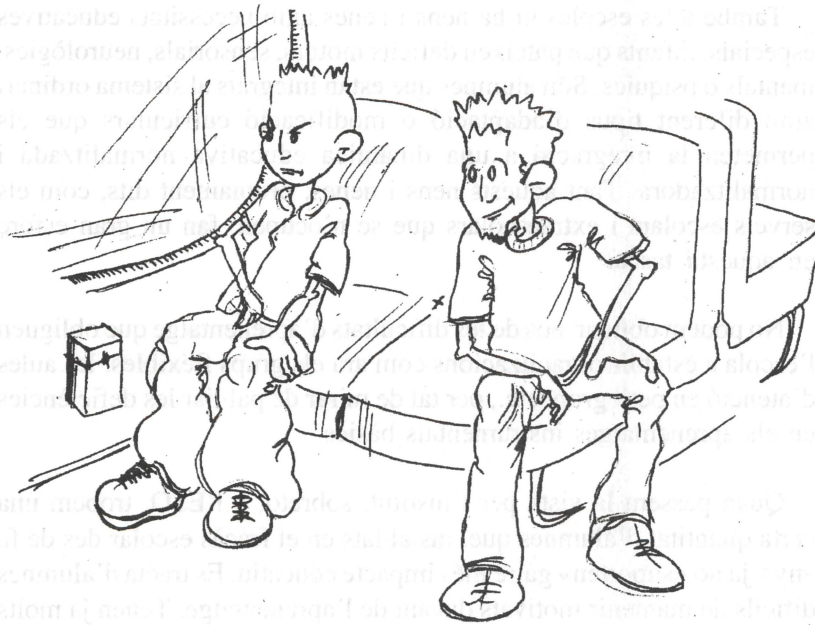
En altres casos, però, els conflictes entre ells adopten formes de violència física i fins i tot psicològica (verbal i no verbal): agressions de nens a nenes, atribucions de malifetes a qui no les ha fet (com a forma d'amagar-se i evitar càstigs o amonestacions); dominació d'algu sobre un altre; exclusió o marginació; pertorbació de relacions per un líder negatiu, etc.

Aquestes dues són les versions de les relacions infantils a l'escola. Les segones expressen, a grans trets, certes problemàtiques individuals que sorgeixen en alguns alumnes.

Per exemple, hi ha nens sobre els quals ningú no ha dipositat cap expectativa que no sigui la de seguir un model social i familiar basat en l'exclusió social: nens, els pares dels quals pateixen la drogoaddicció, els maltractaments, l'alcoholisme, la delinqüència...; nens que viuen en cases d'acollida i dels quals saben tant els EAIA, els EAP, els Serveis Socials, els CSMIJ i els seus professors i tutors.

També hi ha alumnes amb problemes de comportament, nens o nenes hiperactius, amb dèficits d'atenció i de concentració. Hi ha infants amb desordres emocionals, amb una autoestima molt baixa, amb una gran inseguretats personal.

Cada vegada més, hi ha una gran entrada d'alumnes nouvinguts d'altres països. Aquests nens han de ser integrats en un teixit cultural, lingüístic i de valors molt allunyat d'aquell del qual procedeixen i que

Dibuix: Liliانا Fortuny.

continua vigent al si de la seva família amb la qual s'estan quan surten de l'escola. Les seves famílies acostumen a presentar situacions econòmiques i laborals molt precàries; a vegades no tenen garantit ni un allotjament mínimament estable.

La complexitat que tota la diversitat de l'alumnat representa per a la convivència a l'escola no ve donada per aquest ventall de diferents característiques. La dificultat rau en la diversitat pròpiament dita; en tot cas els alumnes que presenten i pateixen algunes de les circumstàncies descrites assisteixen a classe en una posició de fragilitat i vulnerabilitat social i/o psicològica superior.

**La relació d'ensenyament-aprenentatge:
 algunes circumstàncies que la fan difícil**

Un bon grapat d'alumnes de cada grup-classe respon sense dificultats tant al format acadèmic de les tasques que ha d'assumir com a la dinàmica de funcionament i relació pròpia d'un centre educatiu.

També a les escoles hi ha nens i nenes amb necessitats educatives especials, infants que pateixen dèficits motors, sensorials, neurològics, mentals o psíquics. Són alumnes que estan integrats al sistema ordinari amb diferent tipus d'adaptació o modificació curriculars que els permeten la integració a una dinàmica educativa normalitzada i normalitzadora. Tant aquests nens i nenes, pròpiament dits, com els serveis escolars i extraescolars que se n'ocupen, fan un gran esforç en aquesta tasca.

No podem oblidar-nos de les dificultats d'aprenentatge que obliguen l'escola a establir organitzacions com ara els grups flexibles, les aules d'atenció en petit grup, etc., per tal de mirar de pal·liar les deficiències en els aprenentatges instrumentals bàsics.

Quan passem la vista per l'institut, sobretot a l'ESO, trobem una certa quantitat d'alumnes que, instal·lats en el fracàs escolar des de fa anys, ja no «suporten» gaire més impacte educatiu. Es tracta d'alumnes difícils de mantenir motivats davant de l'aprenentatge. Tenen ja molts buits de continguts, i requereixen activitats els objectius de les quals siguin immediats, funcionals, professionalitzadors a curt termini...

A vegades, aquests alumnes tenen dificultats personals, familiars. Són persones difícils de contenir i de mantenir als centres; nois i noies sense èxit, sense defenses psicològiques sanes, sense il·lusió per un projecte de futur personal, sense amor propi, ni confiança. Aquests alumnes introdueixen un elevat nivell de malestar docent. Els professors senten no poder fer-hi res, i a més, senten que, amb la seva *conducta contrària a la disciplina*, no els permeten treballar amb els altres.

Cal també fer esment de la problemàtica que tenen molts alumnes al batxillerat quant a l'aprenentatge i al rendiment acadèmic.

En primer lloc, és freqüent una davallada del rendiment deguda a la ineficàcia dels seus hàbits i tècniques d'estudi habituals; és freqüent, també, l'increment de les deficiències en la comprensió dels conceptes de les matèries més importants, en la mesura que són molt més abstractes i complexes.

També influeix en el baix rendiment d'aquest alumnat l'alt grau

d'exigència de molts professors, grau que produeix en l'alumne una situació de manca de sintonia i de comunicació amb aquests professors, una crisi d'autoestima i de seguretat en ells mateixos prou important per plantejar-se l'abandó de l'etapa educativa davant de la impossibilitat d'assumir el repte, i de fer front a la frustració.

En aquesta situació es troben molts adolescents al batxillerat, els quals acudeixen a l'orientador/a expressant sentiments d'ansietat, depressió, estrès i desorientació davant del seu futur, com a conseqüència de la pressió rebuda i de la contradicció que els genera el fet de no voler permetre's un fracàs puntual. No són pocs els nois i noies que resolen aquesta crisi canviant d'estudis i passant-se al cicle formatiu de grau mitjà que més s'adigui amb ells. En aquest procés, hi han pogut perdre uns quants anys...

La disciplina: un gran repte per a l'escola i la família

El respecte a les normes i l'assumpció dels límits inherents a la convivència, sigui a l'entorn escolar o al familiar, i fins i tot social, és un dels àmbits que més conflictes desperta en els professionals de l'educació i que més malestar genera a les institucions educatives. Si bé aquest problema va apareixent en relació amb certs alumnes al llarg de les etapes educatives inicials, s'aguditza i pren força sobretot al segon cicle de l'ESO.

El poden presentar, molt sovint, aquells alumnes que una forta i crítica erupció adolescent els fa enfrontar-se no sols al sistema educatiu, sinó també al familiar. S'enfronten de maneres diferents, cap d'elles fàcils de manejar ni de contenir. Són alumnes que abandonen l'hàbit d'estudi, giren l'esquena al futur, eliminen l'adult com a interlocutor, no es motiven per aprendre allò que l'escola els ha d'ensenyar, provoquen conflictes de disciplina i de relació (enfrontament amb els professors, boicot de les tasques d'ensenyament-aprenentatge, agressions a companys, i fins i tot professors, destrosses de material o mobiliari, etc.), neguen l'autoritat familiar, educativa i social, proven fins on arriba el límit (no sols «fins on em deixen», o «fins on aguanten», sinó també «fins on sóc capaç d'arribar»).

Aleshores és quan corren un alt risc d'accedir a la droga, a les estètiques particulars que molts adopten –i que tots coneixem–, a

formes de vida radicalment centrades en el grup d'amics, o a pautes de vida susceptibles d'excloure'ls socialment. Els educadors sabem que, amb aquests alumnes, hi hem de treballar de valent per tal que amb aquesta crisi els joves no toquin fons i puguin abandonar estils de vida poc constructius i creatius.

Com encara la institució escolar la seva complexitat

En aquestes circumstàncies, el professorat ha de diversificar la seva funció: ahora ha d'ensenyar a tothom, ha d'integrar els nouvinguts, ha de contenir els inadaptats... i ha de tenir agilitat per manejar el conflicte!

Aquesta difícil tasca s'amplifica quan mirem cap a l'ESO: com continuar atenent la diversitat? Com tirar endavant la comprensivitat?

Molt sovint és freqüent sentir «joestic aquí per ensenyar..., no m'imaginava que la meva funció fóra, a més a més, la d'assistent social, psicòleg o fins i tot jutge!».

Amb tot, no és petit l'esforç de molts professors i professores per donar atenció a la diversitat i dur a terme experiències titàniques per motivar els alumnes, inserir-los en l'escola i en la societat i, en definitiva, per manejar els conflictes i abaixar les cotes de malestar escolar.

El currículum representa, sovint, un repte quan s'ha de tirar endavant en el context de la cruïlla «relacions-ensenyament-disciplina». El professor pot sentir-se malament, frustrat, culpable, si no imparteix tot el seu programa. D'altra banda, rep una forta pressió de la societat: els alumnes han de portar una preparació personal i professional competitiva, i també rep pressió del sistema escolar mateix, ja que els alumnes han d'assolir els objectius marcats per a l'etapa. Però, molt sovint, les condicions d'estabilitat emocionals dels alumnes, la motivació, l'adaptació a l'escola i a l'accés a la cultura, fan molt difícil tirar endavant els processos d'ensenyament-aprenentatge.

El currículum, des d'aquest punt de vista és, paradoxalment, un repte i un handicap, ja que s'exigeix dels professors ordre i nivell acadèmic, i això amb alguns alumnes és quasi incompatible.

Idees per nodrir l'optimisme

La nostra escola haurà d'estar en condicions professionals de poder conviure amb el conflicte, de poder marcar els límits d'una realitat que permeti el desenvolupament lliure i creatiu dels alumnes, de tenir mecanismes de contenció de les crisis i dificultats que sorgeixen del procés de desenvolupament psicològic i social dels nostres infants i joves. Però per a tot això s'han de reunir alguns requisits imprescindibles, com ara aquests:

- *Comunicació*: Cal crear i conrear la comunicació entre els professors; entre aquests i els alumnes; entre els professors i la família.
- *Coordinació*: Cal compartir el repte, implicar-s'hi tots.
- *Clarificació de funcions*: Cal reflexionar sobre la nostra pràctica i plantejar-nos contínuament i dialèctica la pertinència i oportunitat de les nostres intervencions quotidianes i institucionalment assignades.
- *Formació*: Cal reciclar-nos de manera permanent en el coneixement dels processos evolutius de la infància i l'adolescència.
- *Dotació de recursos per entendre i manejar-se en el conflicte*: Cal crear figures capaces de comprendre i mediar en la tensió i en la incomunicació.
- *Inclusió de la xarxa interinstitucional en la pràctica educativa*: Cal concebre la tasca educativa en un sentit ampli, implicant els diferents serveis en la dinàmica escolar (serveis socials, serveis psicoterapèutics, família, etc.).
- *Realització d'activitats paracurriculars*: Cal implementar activitats de caràcter transversal encaminades a educar en valors i temàtiques relacionades amb el nostre present cultural i amb el moment històric que vivim, no solament amb els alumnes, sinó també amb les seves famílies.
- *Generositat i professionalitat*: Calen, finalment, altes dosis d'il·lusió i generositat, tan inherent a l'ofici de mestre, per tal que de la nostra pràctica sorgeixi una experiència vital rica per a tots els que hi estem implicats.

«La mediació escolar se situa en aquest moment de desclosa d'idees i iniciatives per al desenvolupament d'una cultura de pau. La mediació escolar tal com l'entenem a Gernika Gogoratz és una via de promoció de cultura de pau a l'escola i per a la vida en general.»

Mediació escolar: peça del mosaic d'una cultura de pau

***Mireia Uranga
Arakistain***

Àrea d'Educació
per la Pau en el Sis-
tema Escolar de
Gernika Gogoratz

Començaré aquest escrit amb una introducció a les reflexions sobre conflictes, educació i societat que hem desenvolupat a Gernika Gogoratz, en aquests catorze anys de treball per la pau, lligant la reflexió teòrica amb l'aplicació pràctica. Crec que aquest marc és necessari per comprendre com entenem la mediació escolar.

Al nostre parer, la cultura de pau és aquella en què preval el suport mutu entre les diferents rutes de vida, aquella en què les diferències s'integren en un gresol que produeix noves riqueses.

En aquest teixit, les vides s'entrecreuen de moltes maneres. Unes vegades per ajuntar-se, en d'altres per separar-se i a vegades també s'entrecreuen xocant. Aquest xoc es produeix quan algú s'adona que els propòsits d'una altra persona són un obstacle per aconseguir els seus propòsits, xoc que anomenem conflicte.

Popularment, doncs, anomenem xoc aquest conflicte quan va unit a hostilitat i violència, però des d'una reflexió més teòrica s'anomena també conflicte el xoc que s'expressa de moltes maneres que no tenen per què ser violentes.

» En aquest sentit, seguint l'esquema de Thomas i Kilman, hom pot tractar de fer prevaler el seu criteri, pot acomodar-se a les demandes d'altres, pot evitar qualsevol expressió del conflicte, pot intentar fer un tracte acceptable per a les diferents parts, o pot crear un context de suport mutu en el qual s'intentin satisfer les necessitats de tots els involucrats.

» Encara que aquest esquema ens ajuda, en realitat no fem una cosa o una altra, sinó que les combinem totes depenent de molts factors. Per això nosaltres no parlem tant de passos que cal fer per transformar un conflicte com d'eines que cal utilitzar. Reflexionant sobre la nostra història, veiem que en el tractament de conflictes, petits i grossos, s'han manejat quatre caixes d'eines:

- **La caixa d'eines del poder:**

És aquella en la qual es manegen els diversos mecanismes d'ús del poder, entès aquest com la capacitat d'incidir en la voluntat d'altres de moltes maneres: des de mutilar-la de les formes més cruels fins a encoratjar-la i desenvolupar-la.

Hi trobem totes les versions de l'ús de la força que en certs períodes han estat culturalment legitimades: des de l'habitual invasió de territoris estranys de l'edat mitjana fins a «*la letra con sangre entra*» de l'època franquista i anteriors.

Aquí s'hi poden comptar també totes les formes de confrontació assertiva, o de resistència no violenta tan sanes i necessàries per a una cultura de pau.

- **La caixa d'eines de la llei:**

Els éssers humans també hem tractat de desenvolupar mecanismes objectius que protegeixin la igualtat de drets i evitin l'abús en l'ús del poder. D'aquí han sorgit tots els sistemes legals i també els reglaments escolars.

- **La caixa d'eines del consens:**

En aquesta caixa hi ha totes les eines que promouen l'entesa i la

convivència pacífica entre les parts en conflicte, atenent les diverses necessitats, els interessos, valors o relacions en joc. Donen protagonisme i responsabilitat a les parts implicades i respecten escrupolosament les singularitats personals o grupals que s'expressen en el conflicte.

En aquesta caixa, hi trobem totes les eines que promouen la comunicació positiva entre les parts, l'empatia, la negociació, la mediació, la reconciliació, etc.

• *La caixa d'eines de la separació:*

Una opció possible, i cada vegada més utilitzada, sobretot en contextos interpersonals, és la separació. En aquesta via s'interromp una relació que les parts no tenen interès a mantenir, o es posa distància en una relació que necessita oxigenar-se.

La nostra reflexió ens diu que totes aquestes caixes actuen de manera complementària i es recolzen les unes en les altres. És a dir, un professor pot manejar el diàleg i la negociació amb el seu alumnat, però també necessitarà manejar el poder de manera positiva per complir amb la seva responsabilitat, i necessitarà un marc reglamentari objectiu al qual poder acudir. Al mateix temps, pot ser que decideixi separar-se una mica del seus companys de seminari i començar a prendre cafè amb altres persones que puguin ajudar-lo a ampliar la seva perspectiva i la seva experiència a l'escola.

Observem amb alegria que estem en un moment en el qual els camins del consens es van obrint pas culturalment. Cada cop hi ha més persones interessades en temes de negociació i mediació; cada cop hi ha més mediadores en tots els àmbits socials, més escoles interessades a desenvolupar programes de maneig positiu de conflictes i mediació, com més va més coneguda i usada és l'expressió «mediadores internacionals».

La mediació escolar se situa en aquest moment de desclosa d'idees i iniciatives per al desenvolupament d'una cultura de pau. La mediació escolar, tal i como l'entendem a Gernika Gogoratuz, és una via de promoció de cultura de pau a l'escola, per a l'escola i per a la vida en general.

L'objectiu que està guiant en situacions futures (permetem-nos aquesta
 perspectiva) és que, en les situacions futures, en ple desenvolupament

Al meu parer, l'escola té tres funcions principals: equipar-nos amb coneixements per funcionar en el món, equipar-nos amb habilitats per relacionar-nos de manera creativa i participativa en la societat i oferir-nos un entorn ric i segur en el qual viure. Dic viure perquè sovint tinc la impressió que a l'escola transmetem la idea que hi som per preparar-nos per a la vida sense tenir en compte que ja en l'escola vivim.

En el mateix sentit, a vegades veiem l'alumnat com si fossin projectes de persones en lloc de veure que són ja tan persones com els adults i que, igual que nosaltres, estan evolucionant i madurant.

La mediació escolar atén aquestes tres dimensions. Ara intentaré explicar-les seguint l'ordre invers en què les he enumerat:

- La mediació escolar contribueix al fet que l'escola sigui un entorn ric i segur on viure.

24 Mediar és educar

La mediació escolar ajuda al fet que es respectin i recullin les necessitats, els interessos, sentiments i valors de totes les persones que vivim a l'escola. Ens ajuda a perdre la por al conflicte, a abordar-lo de manera que enforteixi les relacions en lloc de destruir-les, a conèixer-nos més bé internament i a conèixer millor els qui ens envolten, a enfrontar-nos de manera clara però no agressiva a allò que ens sembla injust o intolerable, a valorar més la riquesa que ens aporta la singularitat de cada persona, a no sentir-nos en perill i a sentir-nos valorats. Això no és contribuir a viure bé a l'escola?

- La mediació escolar ens equipa per actuar de manera creativa i participativa en la societat.

La mediació escolar ens ajuda a participar d'experiències realment significatives (que són les úniques que deixen marca), de transformació dels conflictes de tal manera que es posa en joc la creativitat, la responsabilitat i el compromís de totes les persones implicades en el procés. Com tot allò que s'exercita, contribueix a fer que aquests aspectes es desenvolupin no solament en l'entorn escolar, sinó en els diferents espais en els quals vivim i els sentiments i reflexions que sorgeixen del procés continuen presents en la memòria com estels d'Orient que ens guien en situacions futures (permeteu-me aquesta petita llicència, ja que escric aquestes línies en plena època nada-lenca).

- La mediació escolar contribueix al fet que l'escola pugui equipar amb coneixements per funcionar en el món.

La mediació escolar, en la mesura que humanitza el context relacional en el qual s'adquireixen els coneixements, ajuda al fet que aquest procés es faci de manera més productiva sense que les constants interferències de contextos de relació deteriorats o estructures obsoletes obstaculitzin el goig d'aprendre que és natural en tots els éssers humans.

A aquestes altures del text, suposo que les persones poc familiaritzades amb la mediació escolar deuen estar desitjoses de saber com es du a la pràctica una cosa tan meravellosa.

Per descomptat, té més misteris procedimentals dels que es poden

exposar en unes quantes pàgines i per tant invito totes les persones interessades a accedir a alguns dels centenars de manuals, llibres i cursos que poden trobar en el mercat (amb especial recomanació dels de Gernika Gogoratuz, és clar!). Però, com tota invitació suggerent, ha de deixar entreveure quelcom, així que aquí tenim unes quantes pinzellades.

Amb el propòsit de conrear una cultura de pau a l'escola i des de l'escola amb les característiques ja mencionades, fem diverses activitats:

1. Sensibilitzem tota la comunitat escolar (claustre, alumnat, pares i mares, personal no docent, etc.) sobre les bondats d'abordar els conflictes de formes integradores i utilitzant la mediació com una de les seves vies. En aquestes sessions fem alguns exercicis pràctics que els deixin ja un bon sabor sobre la proposta.
2. Reunim un grup de persones interessades a aprofundir el tema, a exercitar-se en les habilitats necessàries per practicar-lo i a oferir-se per dur-lo a terme en els casos de conflicte que sorgeixen al centre (és un grup transversal a la comunitat, puix que hi participen noies, nois, alumnat de diverses edats, professorat, pares i mares, etc.).
3. Fem un entrenament inicial amb aquestes persones i les ajudem a crear una estructura permanent que els permeti de fer una tasca continuada en el transcurs de tot l'any constituint-se en lloc de trobada, en servei i en font de propostes de tot tipus d'iniciatives que contribueixin a aquesta cultura d'honar-nos, afirmant-nos i encoratjant-nos a ser fermes amb allò que volem canviar o millorar.
4. Entre les activitats del grup hi ha:
 - Fer una reflexió permanent sobre tots els aspectes de la convivència del centre que requereixin atenció o millora i fer propostes que puguin contribuir a aquesta millora.
 - Oferir un servei de mediació del qual puguin beneficiar-se totes aquelles persones que, impotents davant de situacions de conflicte, estan disposades a deixar-se ajudar en la recerca d'una sortida dialogada, satisfactòria per a totes les parts.
 - Fomentar tota mena d'activitats que contribueixin al fi esmentat:

esdeveniments en la setmana cultural, activitats transversals a diverses assignatures (textos, cartells, lectures, obres de teatre, etc.), revisió dels reglaments, etc.

Per a totes aquelles persones que estiguin disposades a seguir la meva recomanació i se submergeixin en manuals o cursos, voldria introduir una idea que a Gernika Gogoratuz se'ns fa cada cop més evident amb l'experiència: és fonamental distingir els aspectes formals de la mediació dels informals.

Els aspectes formals es refereixen a tots aquells passos i contextos estructurats que coneixem en mediació: premediació, entrada, «explica'm», identificar de quins temes tractem, fer propostes, tancar acords, avaluar acords, etc.

Els aspectes informals es refereixen a tots aquells elements de la mediació que poden aplicar-se en els milers de situacions conflictives en les quals ens trobem en l'escola i en la vida en què no té sentit proposar un procés formal o en què les parts implicades no tenen la voluntat de participar en un procés formal.

Hem observat que en la nostra cultura, aquest vessant informal és molt més productiu que el formal, tot i que reconeixem els avantatges que aquest vessant ens aporta. Tots dos es complementen i nodreixen mútuament.

Per acabar, vull assenyalar que el mediador, la mediadora, l'equip mediador o la persona que va amb un esperit de mediador per la vida, necessita tècnica, però també art i, sobretot, tenir desperta la fibra humana que li fa veure que en aquest camí que fem junts no podem fer res més intel·ligent i ple de goig que entendre'ns i fer-nos costat.

Tothom té aquesta fibra, només necessita l'escalfor de l'experiència que l'activi i ens posi en marxa per fer-nos la vida més saborosa a nosaltres mateixos i als que són al nostre voltant.

La mediació contribueix a la creació d'una cultura d'intercomprensió mútua que fomenta el diàleg, el consens i la convivència pacífica.

Mediar és educar

On són els objectius generals de l'educació obligatòria?

La legislació educativa vigent a Catalunya prescriu quinze objectius generals per a l'etapa primària (Decret 95/1992) i tretze pel que respecta a l'etapa secundària (Decret 96/1992). Quan llegim aquests objectius ens adonem que posen en relleu aquells aspectes que fan valuosos tots els éssers humans per ells mateixos i en relació amb l'entorn social i cultural del qual ja formen part. De manera que, al llarg de l'escolarització obligatòria, s'espera que els nois i les noies desenvolupin capacitats per comprendre's i acceptar-se millor a si mateixos/es i, també, les altres persones. Autoconeixement, autoestima, autonomia, esperit de superació, avaluació de les conseqüències dels propis actes, contribució al benestar personal i col·lectiu, elaboració de judicis i criteris no són més que expressions espigolades d'entre els objectius que encapçalen els esmentats decrets. Si això sol ja ens remet clarament a la necessitat i al plaer d'educar integralment superant, llavors, les fronteres que cada àrea estableix en el conjunt de sabers acumulats per la humanitat, què succeeix quan, a més, se'ns indica que els i les joves han d'aprendre a *relacionar-se amb altres persones i a participar en activitats de grup, adoptant actituds de flexibilitat, solidaritat, interès i tolerància, per superar inhibicions, prejudicis i rebutjar tot tipus de discriminacions per raons d'edat, de raça,*

M. Carme Boqué
Yolanda Corominas
Margarida Escoll
Montserrat Espert

Membres del grup de treball en mediació i transformació de conflictes «Arreglem-ho!», de l'A. de M. Rosa Sensat

de sexe i de diferències de caràcter físic, psíquic, social i altres característiques personals? Evidentment, ens veiem en l'obligació de reflexionar sobre la paradoxa que implica el fet de presumir que el nostre alumnat, des del primer dia que trepitja una aula, ja sap com relacionar-se amb l'alteritat i que, mancat de prejudicis, s'interrelacionarà positivament amb companys i companyes, docents i la resta de personal del centre. Des d'aquesta òptica i sense dilació, dediquem els nostres esforços a impartir l'àrea que ens pertoca prescindint d'intervenir pedagògicament, sistemàticament i directament en dos dels pilars fonamentals de l'educació: aprendre a ésser i aprendre a viure junts. El dia a dia, però, a voltes ens confronta amb actituds absolutament contràries a l'esperit de concòrdia i a les normes més elementals de convivència. Quan els conflictes quotidians al si del centre arriben a cotes on algun tipus de violència –física, psicològica, estructural o cultural– corromp les activitats d'ensenyament-aprenentatge, sentim que el món de l'educació s'esfondra i que ja no és possible fer classe allí on el respecte envers els altres brilla per la seva absència. És en aquestes circumstàncies que, generalment, pensem en la urgència d'intervenir. Sota pressió i a misses dites, acudim a vies punitives que, sovint, passen per l'exclusió dels alumnes disruptius. En el breu període de bonança que esperem gaudir fins que aquell noi o aquella noia indefectiblement es reincorpori al grup, seria bo donar un cop d'ull als nostres currículums i, si cal amb lupa, buscar on són reflectits els objectius generals de l'educació als quals suara hem fet referència. Podem tenir la sorpresa de descobrir que, especialment els continguts actitudinals, tan sols hi apareixen com a ombres tènues, atemporals i sense cos. En conclusió, hem confós les actituds amb les condicions basals d'accés a l'ensenyament obligatori quan, en realitat, són les seves finalitats.

Per què mediar significa educar?

L'acció de mediar en situacions de conflicte palesa la necessitat de treballar amb l'altre –i no contra l'altre– en la recerca conjunta d'una via pacífica i equitativa d'enfrontar-se als conflictes. Requereix participar un procés de comunicació horitzontal a tres bandes en un entorn de creixement, acceptació, aprenentatge i respecte mutu amb l'ànim d'elaborar el conflicte i posar-se d'acord. Les decisions es prenen voluntàriament i per consens, sense cap mena de coacció. Qualsevol

persona de la comunitat educativa pot formar-se per mediar en situacions difícils que, si no s'actua preventivament, podrien escalar fins a assolir el cicle pernicios del conflicte, on primen les estratègies de destrucció i eliminació de l'altre o, també, de fugida i lesió dels propis drets. Lamentablement, alguns dels nostres alumnes són sistemàticament maltractats pels seus condeixebles sense haver après a enfrontar-s'hi de manera assertiva. Per tal de poder créixer saludablement i desenvolupar les potencialitats personals, resulta del tot imprescindible formar part activa d'un entorn favorable, i construir-lo requereix:

1. Reconèixer els conflictes com a part natural de la vida i font d'aprenentatge.
2. Adquirir capacitats dialògiques per comunicar-se obertament i efectivament.
3. Saber conèixer i expressar les emocions i sentiments, fomentant la revalorització d'un mateix i dels altres.
4. Desenvolupar activitats de pensament reflexiu, creatiu i crític com a eines d'anticipació, solució i opció personal davant del conflicte.
5. Participar activament i amb responsabilitat en la construcció de la cultura del diàleg, de la no-violència activa i de la pau transformant el propi context.
6. Contribuir al desenvolupament d'un entorn social equitatiu, pacífic i cohesionat.
7. Incorporar la mediació com a procés de trobada interpersonal per a l'elaboració dels propis conflictes i la recerca de vies constructives de consens.

Assolir les anteriors fites planteja dues dificultats que a ningú no s'escapen: la primera, de caire organitzatiu, s'interroga per les possibilitats horàries d'incorporar nous continguts als ja atapeïts programes; la segona qüestiona la metodologia que cal seguir. De bell antuvi, hem d'advertir que els continguts que proposem no haurien de ser nous en la mesura que, com hem vist, constitueixen part dels objectius generals de l'educació. Tanmateix, la preocupació pel seu cost temporal s'esvaeix quan ens adonem que renunciar a educar, prevenir i intervenir constructivament en els conflictes ens condemna a contenir-los perennement. Amb tota probabilitat, com a educadors i educadores, trobarem més rendible i gratificant dedicar temps a formar que no a sancionar. Cada centre, atenent al tarannà propi, pot decidir l'espai i la

importància que concedeix al programa de mediació. Així, en ocasions, s'optarà per formar intensivament un primer equip de mediadors, mentre que, en d'altres, es preferirà ubicar-lo dins del pla d'acció tutorial, com a crèdit variable, taller, jornades...

Quant a la qüestió metodològica, val a destacar que la pràctica de la mediació no permet exhibir valors que després no es duen a terme. Infants, joves i, per descomptat, els adults, sabem perfectament allò que cal defensar en el terreny moral i, això no obstant, quan ens trobem immersos en un conflicte acostumem a recórrer a les eines que hem adquirit amb l'experiència. El desafiament, doncs, en el cas de la mediació, consisteix a generar vivències susceptibles de deixar empremta en les persones i habilitar-les per afrontar els conflictes dins i fora del centre. Per aquest motiu, la manera d'endinsar-nos en els processos mediadors requereix una aproximació holística a l'ésser humà, és a dir, cognitiva i socioafectiva alhora.

El rol del docent no és aquí el de jutge o àrbitre que decideix qui té raó i qui no, qui obra correctament o qui l'erra. Es treballa a partir d'activitats i dinàmiques que ben bé podrien encaixar dins de les àrees de plàstica, matemàtiques, llengua, coneixement del medi, educació física, etc., i en les quals tothom participa. Seguidament, s'obre un espai de valoració d'allò que s'ha fet, atenent els sentiments i pensaments generats i, progressivament, s'amplia la lectura cap a fets connectats amb les vivències de cadascú. En aquest moment d'elaboració interpersonal dels conflictes és quan sorgeixen valors fonamentats, sòlids i plens de significació. Naturalment, les aportacions de cada persona, des de la pròpia diversitat, garanteixen punts de vista controvertits que no fan sinó enriquir el teixit social permetent, així, la circulació i coexistència de moltes concepcions de la realitat. Mentrestant, el docent mostra empatia i escolta activament, confia en les capacitats de tothom, valora l'esforç i la participació, respecta els silencis, promou la cooperació, educa a partir dels errors, aprofita les oportunitats de cohesionar el grup, conserva l'autoritat, mostra estimació envers tots els nois i noies com a persones i, en canvi, no tolera els comportaments violents, discriminadors i insolidaris.

La mediació com a acció pedagògica comporta formar, prevenir i intervenir en pro de la creació d'una comunitat educativa inclusora, on el creixement integral d'infants i joves es fa efectiu en un clima de

Aprenem a cooperar i a compartir solidàriament.

treball positiu pel qual ells mateixos vetllen. Entenem que l'educació a través de la mediació contribueix a «donar a la humanitat el control del seu propi desenvolupament. En efecte, ha de permetre que cadascú es faci càrrec del seu destí per tal de contribuir al progrés de la societat en la qual viu, basant el desenvolupament en la participació responsable dels individus i de les comunitats» (Delors *et al.*, 1996: 70).

Què aprenen les persones mediadores?

Per fer de nexa de comunicació entre persones en discòrdia cal, de bell antuvi, aprendre a posar-se en el lloc de cada una sense jutjar-la, ni criticar-la, únicament mirant de comprendre-la. La percepció del conflicte depèn del punt de vista dels protagonistes i, precisament per això, fa falta prendre consciència que són ells mateixos els qui millor coneixen la situació. A l'hora d'explorar el conflicte, la persona mediatra intenta clarificar quins són els interessos en joc i de quina manera el moment actual afecta cadascú; això comporta saber diferenciar entre posicions, interessos i necessitats a partir de les demandes inicials. De manera anàloga, serà important distingir la tipologia de

conflictes que es plantegen i les estratègies que, fins al present, s'han emprat per conduir-los, qui deté el poder i quins patrons comunicatius defineixen la relació entre les parts enfrontades. Les persones mediadores conreen habilitats de comunicació relatives tant al llenguatge digital (verbal) com a l'analògic (oral i visual). Practiquen el parafraseig i la reformulació per tal d'escoltar activament, animen els altres a expressar-se amb assertivitat i poleixen els elements que distorsionen i deterioren la comunicació interpersonal. També estan amatents a les expressions de reconeixement d'una persona envers l'altra de manera que, a poc a poc, el conflicte s'interpreta com un fet que ajuda a compartir abans que a dividir.

En el procés de mediació els sentiments i les emocions ocupen un lloc preminent, no es tracten només qüestions substantives; l'autoconeixement i acceptació ajuden a superar limitacions i a desenvolupar la tan esmentada intel·ligència emocional. Traspassar les barreres del pensament binari i obrir-se a la lògica ternària, on les contradiccions presents en la complexitat del nostre món s'avenen, exigeix l'esforç de pensar reflexivament, creativament i críticament. Per acabar, les persones mediadores s'interessen i se senten part integrant de l'entorn mateix, accepten les seves responsabilitats i lluiten per superar les injustícies que capten. Aprenen, doncs, a compartir i a cooperar solidàriament, això sí, amb els peus ben plantats a terra, ja que no han d'anar necessàriament a cercar els problemes en d'altres hemisferis, sinó que la seva matèria primera l'extreuen de la quotidianitat d'un món més proper: el de les persones amb qui conviuen.

Bibliografia

- ALZATE Y SÁEZ DE HEREDIA, R. «Enfoque global de la escuela como marco de aplicación de resolución de conflictos». A: F. Brandoni (comp.). *Mediación escolar. Propuestas, reflexiones y experiencias*. Buenos Aires: Paidós, 1999, p. 31-55.
- BOQUÉ TORREMORELL, M. C. «Estudi descriptiu dels estils de comportament dels infants davant del conflicte. Avaluació diagnòstica i orientacions per a l'acció pedagògica». A: *Aloma. Revista de Psicologia i Ciències de l'Educació*, 6, 2000b, p. 176-186.
- BOQUÉ TORREMORELL, M. C. «Conflictos de niños». A: DDAA.

- Disciplina y convivencia en la institución escolar*. Barcelona: Graó i Laboratorio Educativo, 2000, p. 81-98.
- BOQUÉ TORREMORELL, M. C. *Guia de la mediació escolar. Programa comprensiu d'activitats per a l'educació obligatòria (etapes primària i secundària)*, Barcelona (en premsa).
- BURGUET, M. «La resolució de conflictes en l'àmbit escolar.» A: *Educació Social*, 8, 1998, p. 36-48. (Monogràfic: Mediació i Resolució de Conflictes)
- BUSQUETS, M. D. «Educación integral y desarrollo curricular.» A: *Cuadernos de Pedagogía*, 271, 1998, p. 52-55. (Monogràfic: Intel·ligència i afectivitat)
- CASCÓN, P. «Educar en y para el conflicto en los centros.» A: *Cuadernos de Pedagogía*, 287, 2000, p. 61-66.
- COHEN, J.; COMPTON, R.; DIEKMANN, C. «Conflict resolution education and social emotional learning programs: a critical comparison of school-based efforts». A: *The Fourth R*, vol. 90, 2000, p.1-6, 20.
- COMPTON, R. «The promise of integrative conflict resolution into the curriculum». A: *Forum*, 35, 1998, p.1-8.
- CORBO ZABATEL, E. «Mediación: ¿Cambio social o más de lo mismo?». A: F. Brandoni (comp.), *Mediación escolar. Propuestas, reflexiones y experiencias*, p. 141-152, Buenos Aires: Paidós, 1999.
- CORTINA, A. «Resolver conflictos, hacer justicia». A: *Cuadernos de Pedagogía*, 257, 1997, p. 54-56.
- CRAWFORD, D.; BODINE, R. *Conflict resolution education. A guide to implementing programs in schools, youth-serving organizations, and community and juvenile justice settings. Program report*. Washington, DC: Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Office of Elementary and Secondary Education (Ed.), 1996.
- DUGAN, M. A. «A nested theory of conflict». A: *A leadership Journal: Women in Leadership-Sharing the Vision*, 1, 1996, p. 9-20.
- DELORS, J. *Educació: Hi ha un tresor amagat a dins*. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya, 1996.
- FOLGER, J. P.; BUSH, R. A. B. «La mediación transformadora y la intervención de terceros: los sellos distintivos de un profesional transformador». A: D. Fried Schnitman (comp.). *Nuevos paradigmas en la resolución de conflictos. Perspectivas y prácticas*. Buenos Aires: Granica, 2000, p. 73-97.

- FUNES LAPPONI, S. «Mediació escolar a la comunitat de Madrid». A: *Revista de Conflictologia*, 2, 2001, p. 43-47.
- GIRÓ, J. «La justícia i la mediació: dues figures diverses de l'activitat comunicativa». *Educació Social*, 8, 1998, p. 18-28. (Monogràfic: Mediació i Resolució de Conflictes)
- GIRÓ, J. «Psicologia i mediació: els models de mediació i la seva relació amb la psicologia». A: *Aloma. Revista de Psicologia i Ciències de l'Educació*, 7, 2000, p. 150-176.
- HALLIGAN, J.; ARAIZ IVERSON, R. «Los beneficios y desafíos de la aplicación de currículos para la resolución de conflictos en las escuelas». A: F. Brandoni (comp.), *Mediación escolar. Propuestas, reflexiones y experiencias*. Buenos Aires: Paidós, 1999, p. 75-94.
- HARRIS, I. M. «Què han de fer les escoles amb la violència?». A: *Conflictologia*, 2, 2001, p. 37-42.
- ILLINOIS STATE BOARD OF EDUCATION. *Safe at school: A public promise. State plan for assuring safety and order in Illinois schools*. Springfield: Illinois State Board of Education, 1996.
- JONES, T.; KMITTA, D. «Report from the USDE/CREnet CRE Research and Evaluation Symposium». A: *The Fourth R*, vol. 91, 1, 2000, p. 3-6.
- LIEBER, C. M. «Making the case for infusing conflict resolution into the high school classroom and curriculum». *Forum*, 35, 1998, p. 19-23.
- MCCULLY, A.; O'DOHERTY, M.; SMYTH, P. «The Speak Your Peace Project: exploring controversial issues in Northern Ireland». A: L. R. Forcey i I. M. Harris (eds.), *Peacebuilding for adolescents. Strategies for educators and community leaders*. Nova York: Peter Lang, 1999, p. 119-138.
- SARRADO, J. J.; RIERA, J. «El conflicte com una genuïna oportunitat de reconeixement, revalorització i enfortiment interpersonal.» A: *Revista de Conflictologia*, 2, 2000, p. 26-36.
- SARRADO, J. J.; RIERA, J.; BOQUÉ, M. C. «Vers el sentit pedagògic de la mediació». A: *Aloma. Revista de Psicologia i Ciències de l'Educació*, 6, 2000, p. 90-108.
- SMITH, M. «Strategies to reduce School Violence: The New Mexico Center for Dispute Resolution». A: A. M. Hoffman (ed.). *Schools, violence and society*. Westport, CT: Praeger, 1996.
- VINYAMATA, E. «La Resolució de Conflictes: un nou horitzó». *Educació Social*, 8, 1998, p. 8-17. (Monogràfic: Mediació i Resolució de Conflictes)

Experiència d'una escola de primària sobre mediació escolar entesa com una manera de construir una cultura de diàleg, d'oferir als alumnes la responsabilitat de regular els propis comportaments i les preses de decisió.

La mediació escolar a primària

«La mediació escolar com a contribució activa a la cultura del diàleg i la pau», aquesta va ser la frase que va captar tota la meua atenció i em va decidir a dur a terme la innovació que una companya del centre em va proposar el curs anterior.

**Roser Garcia
Ibáñez**

CEIP Ramón y
Cajal

En el transcurs de la meua experiència professional he anat observant com els alumnes actuen, cada vegada més, amb violència davant situacions quotidianes (baralles al pati, compartir el material, fer «brometes» de mal gust...). Són molts els alumnes habituats a buscar en la figura del mestre un executor de càstigs davant dels conflictes que ells mateixos provoquen. És per això que ens preguntem que, si són els infants els iniciadors de situacions conflictives, com és que no són ells mateixos els que intenten solucionar-les?

Però vet aquí el primer problema que se'ls planteja: com resoldre un problema si no és amb un cop de puny (per demostrar qui és més fort), amb un insult o acusant el company davant el mestre? Ara és quan la figura del mestre o la d'un company, com a mitjancer, pren importància de cara a mostrar d'altres possibilitats.

Si no eduquem els nostres alumnes perquè siguin capaços d'enfrontar-se a les situacions de petits conflictes, què n'esperem, d'ells?

Ningú no neix amb la capacitat de resoldre els problemes; més aviat aquesta capacitat és una estratègia adquirida a través de l'experiència i la convivència amb els seus semblants.

L'escola de primària ofereix a l'alumne un dels primers espais d'aprenentatge que li serviran per conviure en societat. Al centre escolar, hi aprendrà moltes estratègies aplicables a la seva vida extraescolar. Per aquest motiu, el centre educatiu es converteix en un potent constructor d'estratègies i actituds que comporten el diàleg raonable i la pau, vista com a oposició a la violència.

El racó del pensament

El febrer del curs 2000-01 vam iniciar el treball de mediació escolar en el centre públic Ramón y Cajal de Terrassa. Aquesta experiència va ser duta a terme amb un dels dos grups d'alumnes que estaven cursant primer de primària. Al meu parer, és el curs ideal, ja que encara conserven la infantesa que els fa participar activament en tot el que la mestra proposa, però alhora són prou madurs per extreure el missatge implícit que comporten les activitats plantejades.

Es van fer set blocs de continguts treballats a través de diferents activitats plantejades de manera atractiva per als alumnes.

Blocs de continguts:

- Comprensió del conflicte.
- Comunicació oberta.
- Expressió d'emocions i sentiments.
- Habilitats de pensament.
- Participació activa.
- Convivència pacífica.
- Procés de mediació.

Aquests continguts van acabar amb un projecte comú, treballat a partir de les propostes dels alumnes mateixos. L'objectiu primordial del projecte era observar el grau de transferència a una activitat que requeria una col·laboració total entre els participants.

A l'hora de fer el projecte, ens vàrem embarcar en una situació una mica més complicada. Vàrem voler fer un treball comú entre els dos nivells de primer, amb l'objectiu d'observar, també, com els alumnes que havien seguit la formació en mediació eren capaços de transmetre algunes de les idees i estratègies de diàleg treballades als companys de nivell. Val a dir que l'experiència va ser un èxit i entre tots vàrem elaborar un dossier titulat «Un any junts», on es recullen algunes de les activitats, festes, excursions..., que es van fer al llarg del curs.

El projecte col·lectiu es va realitzar en el transcurs de quatre sessions:

- **Primera sessió:** Es va decidir, conjuntament, el tema del projecte a partir de les propostes que els alumnes anaven formulant.
- **Segona sessió:** Es van fer parelles de treball (a l'atzar), les quals van triar quin era el tema sobre el que volien escriure. La consigna era que entre tots dos havia d'haver-hi una total col·laboració i, si calia

arribar a un punt d'acord, eren ells els que l'havien de negociar. Aquesta va ser la part més dura del treball i a la vegada la més important. Aquí havien de demostrar si les sessions dedicades al «Racó del pensament» (nom amb el qual els alumnes van batejar les activitats de mediació) havien passat a formar part del seu bagatge sociocultural. Penseu que és realment difícil per a dos nens d'aquesta edat renunciar a imposar el seu propi punt de vista a l'hora de decidir quin tema triar o què dibuixar. Alguns alumnes es van dividir el full en dues parts per tal de tenir cadascun d'ells el seu apartat, però no era això el que es pretenia, sinó un treball cooperatiu.

- *Tercera i quarta sessió:* Consistien a escriure un text, no tant de caire descriptiu sinó una visió personal, en relació amb el tema triat, i fer un dibuix conjunt.

Paral·lelament, el servei de mediació conduït per una mestra-mediadora va proporcionar als nens i nenes l'oportunitat de gestionar els seus conflictes constructivament. Les normes per acudir al servei de mediació (en funcionament a les hores d'esbarjo) són senzilles. Només cal optar per aquesta via de comú acord amb l'altra part implicada en el conflicte.

Un cop comença la mediació, la fórmula se simplifica per tal que els nens i les nenes vagin integrant-la com un recurs més al seu abast. El procés és el següent:

- *Es pregunta a cada un dels implicats, per torns:*
 - Mediator/a: «Què et passa?» (explicació del conflicte).
- *Fem de mirall:*
 - Mediator/a: «Així el que a tu et passa és ...?» (parafraseig).
- *Definim el nostre problema:*
 - Nens/es implicats: «Hem vingut aquí perquè...» (situació compartida).
- *Busquem maneres d'arreglar allò que no ens agrada:*
 - Mediator/a: «Pensem idees» (*brainstorming*).
- *Escollim la proposta que ens agrada més a tots dos* (presa de decisions).
- *Per acabar, concretem l'actuació futura:*
 - «Què farem? Com ho farem? Quan ho farem?» (anàlisi de la proposta i acord).

- Generalment *es pacta un període de prova i es fa una revisió*, normalment a la setmana següent a l'acord.
- Reunió de les parts implicades i la figura del mediador per a la *revisió de l'actuació*:
 - Mediador/a: «Com us ha anat?» «Ha funcionat?» «Encara teniu el mateix problema?» «Sou amics/gues ara?».

Val a dir que totes i cadascuna de les sessions mediades han estat valorades positivament pels protagonistes. Pensem que els nens i les nenes d'aquesta edat mostren capacitat suficient per explicar allò que els preocupa i decidir, autònomament, per quina via poden superar la situació. La tasca de la persona mediadora tan sols exigeix preparar l'espai per fer possible la trobada.

Considerem que l'experiència va ser realment satisfactòria, ja que les finalitats que perseguíem s'han vist reflectides, d'una manera o una altra, tant en el clima de l'aula com en la interrelació entre els alumnes. Les nostres fites es poden resumir en tres punts:

- Que els alumnes tinguessin l'oportunitat d'adquirir tota una sèrie de conceptes, procediments i actituds transferibles a qualsevol situació de conflicte.
- Oferir-los la responsabilitat de regular el seus propis comportaments, com també d'acceptar les pròpies preses de decisió a través d'un pensament reflexiu, creatiu i crític.
- Que participin activament en la construcció d'una cultura del diàleg i de la pau transformant el propi context, adonant-se que la violència només comporta més violència.

És per això que vàrem proposar al centre la continuïtat d'aquest treball de mediació, no sols amb el grup que s'havia iniciat el curs anterior, sinó fent-lo extensiu a tot el cicle inicial.

Actualment, estem aplicant el programa a tots els grups del cicle i el que més crida l'atenció són les diferents reaccions que sorgeixen en cada grup. Realment és cert que cada aula és un món, però fent aquest treball s'observa la varietat de relacions, la cohesió o no entre els membres que formen part d'un grup. Cap dels tres grups on fem les

activitats del primer bloc (iniciació a la mediació) no respon de la mateixa manera. En un cas, ens trobem davant d'un grup força descohesionat. Pensem que a través d'aquest programa s'ha d'intentar aconseguir una col·laboració positiva, com també l'evolució progressiva de la cultura de «la llei del més fort» cap a una cultura de diàleg. Aquests alumnes han de descobrir, ja que el programa no consisteix a allçonar ni donar receptes màgiques, que existeixen d'altres vies, no només la violència, per aconseguir les coses. Amb això no volem dir que a través del diàleg s'aconsegueixi tot –seria una utopia per la nostra part–, però ningú no pot negar que és preferible expressar els propis pensaments o idees a través de la paraula i no amb crits o cops.

La societat actual ha perdut les bones maneres. Cal que els ciutadans del futur les redescobreixin, i som tots nosaltres (pares, mares, mestres i ciutadans en general) els encarregats de recuperar-les, de tornar a donar importància a la necessitat de «parlar» abans de «pegar». Ja comença a ser hora que eduquem en l'alteritat per poder saber qui som nosaltres.

Bibliografia recomanada

- BRANDONI, F. (comp.) *Mediación escolar. Propuestas, reflexiones y experiencias*. Buenos Aires: Paidós, 1999.
- GIRARD, K.; KOCH, S. J. *Resolución de conflictos en las escuelas. Manual para educadores*. Buenos Aires: Granica, 1997.
- HOROWITZ, S. R. *Mediación en la escuela. Resolución de conflictos en el ámbito educativo adolescente*. Buenos Aires: Aique, 1998.
- IANNI, N. D.; PÉREZ, E. *La convivencia en la escuela: un hecho, una construcción. Hacia una modalidad diferente en el campo de la prevención*. Buenos Aires: Paidós, 1998.
- JOHNSON, D. W.; JOHNSON, R. T. *Cómo reducir la violencia en las escuelas*. Buenos Aires: Paidós, 1999.

«La mediació es un procés formatiu. A partir de la pràctica de gestió de conflictes a través de la mediació s'observa la capacitat que tenen les persones de fer-se càrrec dels seus problemes. Es veu com es va seguint un procés, que pot ser més llarg o més curt, segons el cas, on les persones s'escolten, comprenen el que passa i finalment cerquen opcions conjuntament.»

Una experiència de mediació escolar a secundària

Un servei de mediació escolar

Ara ja fa quatre anys que a l'Institut d'Educació Secundària de Lliçà, del Departament d'Ensenyament de la Generalitat, s'inicià un programa de mediació escolar. Sorgia de la necessitat i de l'interès d'uns quants professors per trobar unes vies més positives en el tractament i la gestió dels problemes que sorgien en l'àmbit escolar. Una primeríssima fase de formació es féu amb una psicòloga mediatadora i agrupà més de trenta persones d'entre tots els sectors de la comunitat educativa, pares i mares, alumnes, professors i conserges. A partir d'aquí es formà un grup impulsor entre professors i alumnes, que integraren el Servei de Mediació Escolar.

La mediació és un procés formatiu. A partir de la pràctica, de la gestió de conflictes a través de la mediació s'observa la capacitat que tenen les persones de fer-se càrrec dels seus problemes. Es veu com es va seguint un procés, que pot ser més llarg o més curt, segons el cas, on primer les persones s'escolten, comprenen el que els passa, aprenen a posar-se en el lloc de l'altre i, finalment, cerquen opcions conjuntament. El sol fet de tenir un espai i un temps de trobada per fer una acció conjunta (parts i mediador) que han decidit voluntària-

Fina Dantí
Vilalta

Professora d'institut

ment ja és un pas molt positiu. Aquest primer pas, que alguns anomenen premediació, és imprescindible i importantíssim. Pot incloure trobades individuals amb cada una de les parts i entendre on ens posem, és a dir, en què consistirà la mediació, quin és el paper del mediador o quina és la responsabilitat de cadascú. A través del servei de mediació es van tractant casos de conflictes entre alumnes del centre, entre professors i alumnes, entre professors, etc. De vegades alguna de les parts implicades en un conflicte de relació pertany al centre educatiu i una altra part és de fora del centre (pares, veïns, monitors de transport escolar, grups de joves externs al centre, etc.). És en aquests últims casos que, des de dins del centre (que és des d'on s'impulsa aquest servei), veig necessària una intervenció externa, un servei extern, comunitari, que poques vegades és present en l'entorn en què ens movem.

El valor educatiu de la mediació s'observa quan la persona que ha passat pel procés explica la seva experiència. S'aprèn a veure l'altre amb uns altres ulls, a comprendre'l, sense deixar de ser nosaltres mateixos i mantenint el que cadascú vol. No és estrany que, en més d'un cas, ens hàgim trobat que persones que han passat pel procés de mediació opten després per formar part del Servei de Mediació i comencen a formar-se en aquest camp.

Les persones que exerceixen com a mediadors poden ser professors i alumnes, formats en mediació i gestió de conflictes. S'ha optat per deixar molt oberta la tria del mediador, depèn de cada cas i es dóna prioritat a la part implicada que demana l'ajuda perquè triï el mediador. Hi ha un coordinador del servei i les derivacions arriben per vies diferents: una de les parts ho sol·licita, deriva el tutor o tutora, el director o cap d'estudis, ho proposa un dels mediadors, etc... Sempre, però, es mantenen dues de les condicions essencials de la mediació: la voluntarietat i la confidencialitat. Correspon al coordinador la tria del mediador, si és que no el proposa una de les parts. Hi ha d'haver la confiança en la persona que facilitarà el diàleg i la bona comunicació, però aquesta persona també ha de mantenir la imparcialitat.

El Servei de Mediació Escolar forma part del Reglament de règim intern del centre i a través de les tutories i en el Pla d'Acollida és presentat a tots els alumnes. Enguany, han estat els mateixos alumnes mediadors, que actualment són de primer i segon de batxillerat, els qui

han exposat, en una breu dramatització, què era la mediació i com funcionava el servei, alhora que repartien el tríptic informatiu.

Ja des del començament, el grup de mediadors es constituí com a grup de treball i es va trobant de tant en tant per debatre algun tema d'interès, passar-se estudis i reflexions sobre la gestió positiva de conflictes, reflexionar sobre casos, presentar-ne algun... L'interès i motivació del grup d'alumnes i professors que integren el servei és molt gran, de manera que formen part d'aquest grup persones que ja no són al centre (alumnes o professors). Aquesta particularitat facilita que en algun cas pugui mediar una persona externa a l'institut.

La formació dels alumnes mediadors es fa a través del crèdit variable «Vida i conflicte». En acabar les classes d'aquest crèdit, el qual s'imparteix a alumnes de tercer o quart d'ESO, els joves interessats poden entrar al servei. Els primers casos, els porten en comediació i així, amb la pràctica, van aprenent el funcionament de la mediació.

En les valoracions de final de curs, el grup constata que en la majoria dels casos gestionats pel servei s'arriba a acords positius i, el que és més interessant, es canvia o transforma la relació de les persones en conflicte. Aquest últim aspecte és especialment important pel valor que es dona a la mediació en persones que pertanyen a grups que han de continuar una convivència (han de continuar al mateix centre, a la mateixa classe...).

Els casos mediats són representatius dels casos de conflictes en els centres educatius. Cal, això no obstant, insistir en la voluntarietat. En mediació és primordial que les parts en conflicte demanin l'ajuda d'un tercer de manera lliure i sense ser forçades o obligades a fer-ho. Aquest principi s'ha respectat sempre i la majoria dels casos s'han dut a terme per pròpia iniciativa en la demanda d'alguna de les parts o de totes dues. Es considera que el protagonisme i la presa de decisions pertany exclusivament a les parts. El mediador fa de conductor, de facilitador de la comunicació, etc. En algun cas, sobretot per la novetat del servei, el tutor o una altra persona propera ha derivat el cas amb el consentiment previ i aprovació de la persona interessada.

Els protagonistes són els joves, en el seu procés de creació de la

personalitat, i en aquest context és molt important la mediació, perquè els atorga la capacitat de prendre les pròpies decisions.

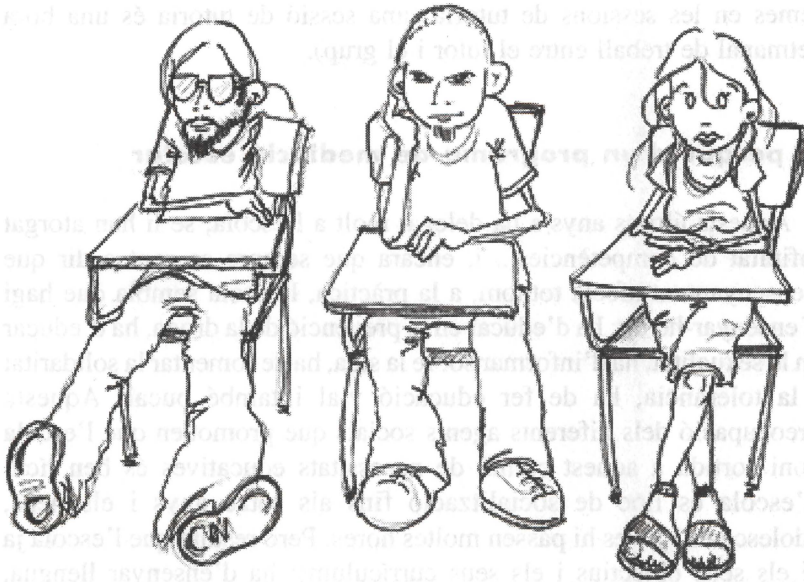
Els problemes que ens trobem...

A les escoles o als instituts, de conflictes n'hi ha, com n'hi ha en altres àmbits. De fet, el conflicte és natural entre les persones i pot sorgir sempre que s'estableix un sistema de relacions, com a la família, entre veïns, a la feina... També coneixem els conflictes internacionals, els conflictes entre grups socials, etc. De vegades es poden produir entre dues persones i d'altres entre grups, sempre però hi ha unes causes, una història; les persones que hi intervenen ho fan com a éssers totals, amb les seves pors, les seves ambicions, els seus desitjos... Aquestes persones tenen percepcions diferents de la realitat, les seves visions del món varien, els seus valors poden ser diferents, com també els seus interessos. Algunes vegades, el conflicte pot ser violent; d'altres es pot mantenir latent, però sempre és un procés dinàmic, que pot tenir diferents moments. N'hi ha que duren molt anys; d'altres són més curts.

Tot i les connotacions negatives que té el conflicte, si considerem que forma part de la naturalesa humana, podem trobar-hi sempre alternatives i vies de solució o transformació. Conèixer-los i portar-los per vies cooperatives forma part del nostre treball com a educadors. De fet, no es tracta de reduir-los o eliminar-los, sinó de gestionar-los positivament i de prevenir les situacions agressives o violentes que se'n deriven.

L'educació en el conflicte

La mediació com a procés educatiu també vol dir referir-se a la mediació d'una manera més global. Fins aquí hem tractat dels efectes educatius de la mediació anomenada «formal», la que segueix un procés, uns passos fins a assolir un acord o una transformació positiva de la relació. La mediació, entesa com a acció més informal, comprèn una actitud, un corrent de pensament que aspira a comprendre el conflicte i a intervenir-hi positivament. Resoldre conflictes, mediar, o simplement acompanyar en el conflicte són activitats humanes que

Dibuix: Liliana Fortuny.

s'han desenvolupat sempre en totes les formes de relació social. Hi havia consells d'ancians, sacerdots, jutges, governants, homes bons... com a figures diferents, però amb una mateixa funció, d'intervenir positivament en els conflictes entre dues parts o més.

El nostre programa de mediació introduït a l'educació secundària inclou no sols la mediació entesa més formalment, perquè s'ha creat un Servei de Mediació, sinó també la mediació informal. I d'aquesta última, en podríem parlar llargament per referir-nos només a la figura del professor-tutor (actualment, a secundària, gairebé tots els professors són també tutors i l'acció tutorial inclou la formació i l'orientació de l'individu i de l'individu en grup), el qual trobem molt sovint fent d'intermediari, de pont o de facilitador entre l'alumne i la família, entre l'alumne i el grup o entre l'alumne i el professor. La nostra proposta és més general: educar en el conflicte, comprendre'l i practicar totes aquelles habilitats comunicatives i totes les tècniques adequades per gestionar els conflictes. La manera de dur a terme aquest propòsit ha estat elaborar uns materials aptes per a un crèdit variable, titulat «Vida i conflicte», però també per treballar aquests

temes en les sessions de tutoria (una sessió de tutoria és una hora setmanal de treball entre el tutor i el grup).

El perquè d'un programa de mediació escolar

Aquests últims anys s'ha delegat molt a l'escola; se li han atorgat infinitat de competències... i, encara que sempre se sent a dir que l'ensenyament afecta tothom, a la pràctica, l'escola sembla que hagi d'ensenyar-ho tot: ha d'educar en la prevenció de la droga, ha d'educar en la sexualitat, ha d'informar sobre la sida, ha de fomentar la solidaritat i la tolerància, ha de fer educació vial i també bucal! Aquesta preocupació dels diferents agents socials que promouen que l'escola doni sortida a aquest cúmul de necessitats educatives és ben lícit. L'escola és lloc de socialització fins als setze anys i els nens, adolescents i joves hi passen moltes hores. Però resulta que l'escola ja té els seus objectius i els seus currículums: ha d'ensenyar llengua, matemàtiques, educació física, anglès, ciències, art... Ja es veu que no tot ho pot atendre, que ha d'establir prioritats, triar, d'acord amb els seus propòsits més compartits o d'acord amb el seu ideari.

La sensació de desconcert encara creix més quan hom es pregunta per la funció del mestre o professor. A la pel·lícula de Bertrand Tavernier, *Ça commence aujourd'hui*, una mestra s'expressa així: «Abans tenia quaranta nens a la classe i podia treballar; ara només en tinc vint-i-cinc i no puc. Els ho he d'ensenyar tot, a dir bon dia, a rentar-se...». L'escola de Tavernier era infantil, però aquestes paraules, si no exactes, molt semblants, les podem sentir del professorat de secundària. Ara el professor és més educador i hi ha més la necessitat d'una acció tutorial, d'un seguiment i orientació de l'alumne. Hi ha més la necessitat d'educar en uns valors i actituds socials. De fet, això ja forma part dels objectius de la secundària, formar persones capaces de pensar, de prendre decisions, de buscar informació, de relacionar-se positivament amb els altres, de cooperar-hi, formar la personalitat, la capacitat de negociar, d'associar-se...

És en aquesta línia d'educació de valors on situem els objectius del nostre treball, centrat primordialment en la millora de les relacions entre persones. Si treballem les relacions, també podrem obtenir un millor rendiment a l'aula.

A la secundària, n'hi ha necessitat, en l'actualitat, potser més que en d'altres moments. I també és possible d'aprendre i d'educar en el diàleg, en la bona comunicació, a saber escoltar... No n'hi ha prou de dir «és que no saben res!», «no escolten», «vénen mal preparats», «a casa no els posen límits i mira com ens trobem...». Es tracta de posar-s'hi i hi ha moltes maneres de fer-ho. La realització d'un programa de mediació escolar n'és una.

La prevenció d'actituds violentes o agressives és un altre objectiu del programa. Comprendre el conflicte i educar en les diferents maneres d'intervenir-hi, creiem que és una de les maneres de prevenir i, quan el conflicte ja ha esclatat i s'intervé amb la mediació, les persones que han passat pel procés saben enfrontar-se de manera diferent a altres problemes amb què es puguin trobar.

Antonia Múñez Ruiz
Psicopedagoga de l'IES Lluís de Requesens
Lluís de Requesens
Lluís de Requesens
Lluís de Requesens

1. Justificació de la mediació a l'IES

El conflicte és natural, inevitable i té un paper evolutiu i transformador. La mediació és una eina de resolució de conflictes per mitjà de la qual s'aconsegueixen els objectius de manera pacífica i respectant els drets de totes les parts. La mediació està basada en el principi de la voluntat i la responsabilitat de les parts.

L'autora ens explica a bastament l'experiència de l'IES Ll. de Requesens, pioner en el projecte educatiu de tractament de conflictes entre alumnes. Exposar el suport ideològic de la mediació, la mediació com a alternativa als conflictes, l'aplicació del procediment de mediació entre iguals i l'acte de la mediació.

La mediació entre iguals a l'IES Lluís de Requesens: un projecte educatiu de tractament de conflictes entre alumnes

Aurora Méndez Ruíz

Psicopedagoga de l'IES Lluís de Requesens

El conflicte és natural, inherent a la vida i, fins i tot, necessari per evolucionar.

La mediació és una eina de resolució de conflictes, per mitjà de la qual sempre s'obté un benefici mutu.

La mediació s'oposa al càstig, a la imposició, al perjudici i a la manca de respecte.

La mediació està inscrita en el marc legal del centre.

1. Justificació de la mediació a l'IES

El col·lectiu de professionals de l'IES Lluís de Requesens ha viscut, com altres centres, els canvis, evolucions i transformacions socials dels darrers anys. No ha estat fàcil l'assimilació d'aquests fets.

Hem fet una sèrie de passos, ens hem fet moltes preguntes, hem intercanviat diferents opinions, hem contrastat altres realitats amb la nostra. I tot això per donar respostes alternatives a la resolució de problemes i conflictes, per crear un clima de benestar que propiciés el

procés d'ensenyament-aprenentatge amb totes les garanties d'estar abastant la totalitat de l'individu que s'està formant.

Som conscients que els nostres alumnes s'han de formar en qüestions acadèmiques, però, al mateix temps, en capacitats bàsiques i en habilitats emocionals i socials que els donin les claus per integrar-se en una societat que els demanarà que siguin capaços de mostrar i desenvolupar els seus «punts forts» en l'intercanvi social.

El subjecte de preocupació en el món acadèmic ha estat, en els últims anys, la resolució dels conflictes derivats de la convivència, ja que s'han produït canvis importants:

- L'allargament de l'ensenyament obligatori fins als setze anys incloïa una franja d'edat dins de l'obligatorietat en la qual s'havia de tenir cura tant de la capacitació bàsica d'aquest alumnat com de fer front a l'absentisme i la manca de motivació. Això comporta la manca de concentració en les classes i els conflictes derivats de les insuficients habilitats socials, baixa autoestima i de poc realisme respecte al coneixement de les demandes de la nostra societat.
- El professorat es troba sota pressions laborals i socials.
- Les demandes que es fan a la institució excedeixen, moltes vegades, les capacitacions i el poder de resolució dels professors i de les professores, la qual cosa crea sentiments d'impotència davant situacions de difícil resolució que afecten directament la formació de l'alumnat.
- La poca gratificació a la important tasca social dels/de les professionals de l'educació.
- La falta de recursos humans, materials i organitzatius.

És un fet que durant els últims quinze anys la negociació ha crescut d'una manera espectacular.

S'han publicat novetats teòriques, s'han dut a terme investigacions empíriques i s'han donat nombrosos cursos de formació als professionals de la psicologia, de l'empresa, de l'educació i de l'àmbit jurídic.

Hem analitzat models d'altres països, i a l'IES Lluís de Requesens, de Molins de Rei vam fer un estudi de la nostra població, de la seva

pròpia manera de comunicar-se, de la nostra manera de sentir, de pensar, amb una idiosincràsia elemental: entenem la diversitat com l'única forma possible d'enriquir-nos i evolucionar.

El descobriment de la mediació com a alternativa a la resolució de conflictes va ser la resposta a la nostra recerca de solucions.

El curs 1996-97 s'inicia el Projecte de Mediació, el qual comença amb un procés d'informació i sensibilització dels tutors i tutores, del claustre, de la comissió de convivència i del consell escolar, projecte que dura tot un curs.

2. Suport ideològic

El contingut ideològic que sustenta la introducció de la mediació en el centre és el següent:

Les formes més evolucionades de convivència passen per l'abandó de patrons paternalistes que, fins ara, semblaven ser els únics possibles, ja que la legislació escolar mateixa, en moltes ocasions, es basa en la pràctica d'«Estat-Providència», el model del qual consisteix a satisfer les necessitats dels alumnes (necessitats que també determina «l'Estat-Escola») a canvi de la imposició d'unes normes que, en cap moment, no han estat consensuades per les parts de la societat educativa, com són professors/res-alumnes-pares/mares.

Som conscients que dins el nostre centre hi ha un teixit social viu i complex en el qual, amb una cultura d'escolta activa i de comprensió, la cultura de la mediació facilita la pau, la integració, la interculturalitat, l'acceptació de les diferents maneres de ser i estar en el món.

Tots nosaltres volem tenir poder per guanyar el que ens és necessari, però moltes vegades hem utilitzat formes amb les quals no aconseguim més que la pèrdua del prestigi i de l'èxit. D'altra banda, tothom vol participar en les decisions que l'afecten. Com que tots nosaltres som diferents, vam decidir que la mediació entre alumnes era adequada per tractar aquestes diferències.

En l'àmbit escolar, el grup social és un sistema que ha de regir-se per una distribució de poder equilibrada.

En la mesura que algun membre o algun grup no té suficient poder, adopta posicions o mesures que creen relacions insanes entre els membres del col·lectiu. En aquest cas, es detecten jerarquies de poder incongruents.

L'objectiu del centre és que el repartiment del poder sigui congruent. L'autonomia de l'alumnat permet al col·lectiu d'alumnes usar les seves eines de participació i de resolució de conflictes. Al col·lectiu de professors i professores li permet rendibilitzar el seu temps i les seves funcions i obtenir així més eficàcia en el seu treball. En aquest sentit, la mediació és una parcel·la d'equilibri de poders.

L'elecció de mediació entre alumnes, o sigui, mediació entre iguals és una decisió que implica tot un vot de confiança, tant en l'alumnat, com en la mediació mateixa.

La mediació es basa en la confiança i en la recerca de consentiment i de compromís. La institucionalització de la mediació entre iguals, en el centre, parla per ella mateixa de l'assumpció, per part del claustre i del consell escolar, d'aquesta mentalitat, que s'explica més endavant.

3. La mediació com a alternativa als conflictes

Ja sabem que el conflicte és inherent a la vida, però sempre que sorgeix hi ha entre les dues parts del conflicte un desequilibri de poder. Restablir l'equilibri resol, per ell mateix, la solució al conflicte. Però això no és fàcil. Les persones en conflicte, o no volen trobar solucions, o no troben solucions que satisfacin les dues parts.

Quan un conflicte entre dues parts no es resol, les parts implicades reaccionen de maneres diferents. Hem de tenir en compte que aquestes diferents maneres d'afrontar un conflicte coincideixen amb els diferents temperaments i personalitats. Poden presentar-se diferents formes d'enfrontament del conflicte: *inhibida*, *agressiva*, *immadura* o *assertiva*.

La forma *inhibida* tractarà d'evitar el conflicte i, si se'l troba, la seva reacció sempre serà d'utilització de tots els mitjans per evitar-lo. Quan se senti víctima, estarà disposada a qualsevol acord per tal d'evitar el conflicte.

La forma *immadura*, davant el conflicte, plorarà, mostrarà com a estratègia la indefensió i reclamarà ajuda als adults. Quan se senti víctima mai no sabrà què ha de fer per defensar-se.

La forma *agressiva* reaccionarà amb violència en una situació de conflicte. En el cas que se senti acusat o víctima, posarà en marxa el seu grup solidari, d'iguals, per perjudicar més l'altra persona del conflicte, amb mesures de violència i amb l'objectiu de despertar la por en l'altra.

Cap dels primers tres tipus de persones tenen capacitat per relacionar-se de manera sincera i gratificant, o dit clarament, no tenen habilitats socials.

La forma *assertiva* és la més eficaç i saludable. Com aconseguir la forma assertiva? El prestigi d'una persona passa per la capacitat per defensar-se ella sola.

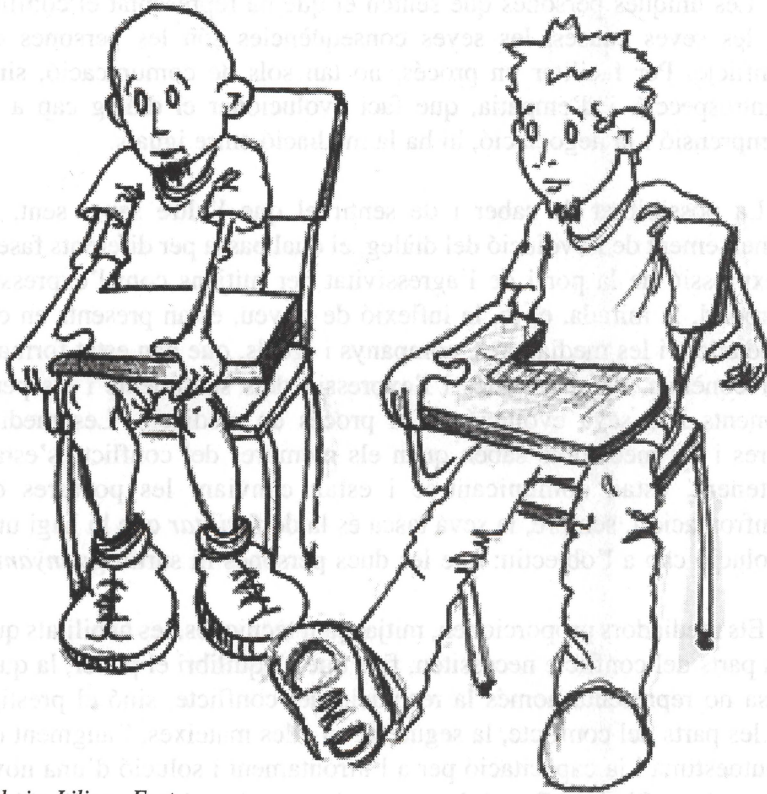
Però estem dient que tot conflicte implica un desequilibri de poder, amb la qual cosa les persones en conflicte estan necessitades d'equilibrar els poders per poder afrontar totes soles els seus conflictes.

Qui pot ajudar a equilibrar els poders? Els professors i les professores? El o la cap d'estudi? Els tutors? El director o la directora? Qualsevol altra persona o grup? No.

Les úniques persones que poden equilibrar els seus poders són les mateixes persones en conflicte. I, com poden equilibrar el poder dues persones que s'estan sentint indefenses, atacades, violentades, ofeses, que estan enfadades, violentes, que se senten víctimes incompreses per l'altra persona?

No podran fer-ho elles soles. Necessiten trobar-se en un espai concret, un temps concret i davant d'unes persones concretes. Unes persones imparcials, sense prejudicis, que no jutgen, que guarden confidencialitat i que faciliten, mitjançant tècniques adequades, l'adquisició del poder perquè les persones es defensin soles.

Proporcionen les habilitats que capacitin a cadascuna de les parts

Dibuix: Liliana Fortuny.

del conflicte a defensar els seus interessos i propicien la negociació perquè cada part pugui aconseguir allò que demana o necessita.

Aquestes persones són els mediadors i les mediadores.

» L'equilibri de poders només s'adquireix quan les parts en conflicte parlen, expressen els seus punts de vista, els seus sentiments i el que ha representat el conflicte en la seva vida. La comunicació i la negociació són les úniques vies de solució d'un conflicte. En el moment que intervinguin terceres persones, amb els seus criteris, prejudicis, creences, les solucions sempre seran superficials, transitòries i injustes, per molt justa que sigui la persona o les persones que donen un veredictes o dicten una sentència.

Les úniques persones que senten el que ha representat el conflicte, les seves causes, les seves conseqüències són les persones en conflicte. Per facilitar un procés, no tan sols de comunicació, sinó d'introspecció i d'empatia, que faci evolucionar el diàleg cap a la comprensió i la negociació, hi ha la mediació entre iguals.

La possibilitat de saber i de sentir el que l'altre sap i sent, el coneixement de l'evolució del diàleg, el qual passa per diferents fases, l'expressió de la por i de l'agressivitat per mitjans com l'expressió corporal, la mirada, el to, la inflexió de la veu, estan presents en els mediadors i les mediadores, companys i iguals, que han estat formats per conèixer els símptomes i l'expressió dels sentiments i els pensaments i la seva evolució en el procés de mediació. Les mediadores i els mediadors saben quan els membres del conflicte s'estan entenent, estan comunicant-se i estan canviant les postures de confrontació i, sempre, la seva tasca és la de *facilitar* que hi hagi una evolució cap a l'objectiu: que les dues persones hi surtin *guanyant*.

Els mediadors proporcionen, mitjançant tècniques, les habilitats que les parts del conflicte necessiten, fins que s'equilibri el poder, la qual cosa no representa només la resolució del conflicte, sinó el prestigi de les parts del conflicte, la seguretat en elles mateixes, l'augment de l'autoestima i la capacitació per a l'afrontament i solució d'una nova situació conflictiva. Tot això converteix una situació de mediació en un aprenentatge significatiu i un tractament, a més d'una eina de prevenció.

4. La concreció del projecte de mediació entre iguals

La mediació es desenvolupa dins el marc legal del nostre centre. Les alumnes i els alumnes participen directament en la gestió dels seus conflictes partint, no de repressions externes, imposades pels adults, sinó de decisions preses per les parts en conflicte amb la finalitat de posar fi al desacord.

Objectius

El projecte de mediació entre iguals s'ha plantejat els objectius següents:

1. *Gestionar* els conflictes entre les i els alumnes pels alumnes mateixos.
2. *Formar* en les habilitats i estratègies necessàries per solucionar conflictes.
3. *Fomentar* un clima socioafectiu en el qual cadascuna de les persones del centre pugui desenvolupar les competències socials necessàries per relacionar-se d'una manera saludable, com són:
 - empatia;
 - assertivitat;
 - autocontrol de les emocions i dels impulsos;
 - comunicació eficaç;
 - negociació i pactes.
4. *Contrarestar* l'aplicació de la llei tradicional del judici, davant un conflicte, amb una moderna forma de comunicació i de negociació en la qual els membres mateixos resolen i obtenen benefici del conflicte.
5. *Prevenir* qualsevol forma de violència.
6. *Prevenir i reconduir* conductes agressives, inhibides i immadures.
7. *Viure* un clima de pau.
8. *Crear* canals de comunicació.
9. *Capacitar* els/les alumnes per obtenir la màxima autonomia.

Metodologia

1. Treball de tutoria: motivació i sensibilització.
2. Formació de mediadors i mediadores.
3. Difusió del projecte: famílies, nou professorat, altres mitjans.
4. Treball de rol.
5. Treball cooperatiu.
6. Mètodes de comprensió i resolució de conflictes.
7. Ús d'habilitats de comunicació.
8. Recollida de dades en diferents àmbits.

Avaluació

Les alumnes i els alumnes mediadors avaluen cada trimestre el resultat de l'aplicació del Projecte de Mediació i les repercussions que està tenint en altres àmbits de relació: l'institut, els amics i les amigues, la família, l'esport...

El qüestionari específic avalua anualment el punt de vista de l'alumnat i el professorat.

Propers objectius

- Integrar la mediació dins el currículum.
- Implicar els pares i les mares en el nostre projecte

5. Aplicació del procediment de mediació entre iguals a l'IES

1. Aprovació del projecte

El projecte de mediació es duu a terme seguint el procés d'informació i sensibilització als òrgans següents:

- Equip directiu.
- Equip de tutors/res.
- Claustre.
- Comissió de convivència.
- Consell escolar.

2. Implantació del projecte

Una vegada aprovat per cada un dels diferents òrgans, la difusió del projecte comença per les tutories.

El primer curs informava directament la psicopedagoga, però en aquest moment es convoquen els tutors i les tutores a una reunió en la qual, els mediadors i/o mediadores mateixos expliquen als nous professors i professores en què consisteix la mediació entre alumnes, els avantatges, els inconvenients, la difusió entre els pares i les mares

dels alumnes del centre, la difusió entre el personal no docent i mitjans de comunicació de Molins de Rei. Els tutors i tutores intercanvien amb els alumnes les seves opinions, els dubtes i la valoració personal. (Pròximament, es passarà un vídeo al claustre, als pares i mares dels alumnes, i en les sessions de tutoria.)

Després, els tutors i tutores dediquen una sessió de tutoria a la difusió i una altra sessió a la presentació voluntària d'alumnes que volen ser mediadores i mediadors. Aquests alumnes no necessiten tenir cap perfil determinat, només la voluntat de ser-ho.

3. Tria dels candidats per part de l'alumnat

Cada tutora i tutor dóna la llista d'alumnes de la seva classe candidats a la coordinadora o coordinador pedagògic. Totes les llistes formen la llista general de candidats a mediadors i mediadores. Aquesta llista és presentada en la reunió de delegats/ades, en una sessió extraordinària per a aquest fi. Els delegats trien els possibles mediadors/res.

Dibuix: Liliana Fortuny.

4. Tria dels candidats, per part de la comissió de convivència:

La comissió de convivència es reuneix, per una altra part, i tria, de la mateixa llista general de candidats, els possibles alumnes mediadors/ores.

Es contrasten les dues decisions i les persones triades, que coincideixen en les dues llistes, són les mediadores i els mediadors del curs. El nombre de persones no pot excedir de dotze.

5. Publicació de les llistes d'alumnes mediadors i mediadores del curs:

També s'exposen les seves fotografies en el tauler de Mediació.

6. Formació de mediadors

Els/les alumnes mediadors reben, per part de la psicopedagoga del centre, un curs de formació d'unes dotze hores, els dimecres a la tarda, les hores de pati i algunes hores lectives, d'acord amb el professorat.

La formació consisteix a impartir un curset en el qual es capaciten les persones, amb estratègies i tècniques de mediació. La metodologia és totalment activa amb *role play*, simulació i casos reals d'alumnes en conflicte, que accepten formar part de la formació de mediadors/ores.

Cada mediador rep una carpeta amb tots els materials que necessita per conèixer, estudiar i aplicar la mediació (fulls d'acords, el quadern del mediador/a, articles sobre mediació...). En la formació participen, activament, els antics mediadors i mediadores, amb una col·laboració dinamitzadora, cosa que fa molt motivador el curset.

7. Tècniques que es fan servir

- Mètodes per regir els enfrontaments.
- Capacitat d'escolta.
- Reformulació.
- Tècniques d'ajuda en la recerca de solucions.

8. Avaluació de la mediació

Per part dels mediadors i de les mediadores: Una vegada al trimestre hi ha una reunió de les mediadores, els mediadors i la psicopedagoga per valorar l'èxit i el fracàs de les mediacions, de l'èxit i el fracàs de cada mediador en les seves actuacions i les conseqüències. S'atenen les demandes i s'ofereixen petits reciclatges a qui els sol·licita.

Per part dels alumnes: Es passa un qüestionari a tot l'alumnat una vegada durant el curs.

Per part del professorat: Es valora, de manera espontània, en reunions d'equips docents o, formalment, en les reunions de claustre.

6. L'acte de la mediació a l'IES

La trobada per separat

La parella de mediadors fa entrar, a la sala de mediació, una de les parts del conflicte. Es presenten, si no són coneguts.

1. Expliquen què és la mediació:

—«La mediació escolar és un mitjà per resoldre els conflictes entre alumnes.»

—«Els mediadors i les mediadores som alumnes neutrals i imparcials i, amb aquestes trobades, ajudem els nostres companys i companyes en conflicte en la recerca de solucions.»

2. Expliquen el desenvolupament d'una mediació:

—«Ens trobem, per separat, amb la part del conflicte que formula la queixa.»

—«Ens trobem després, per separat, amb l'altra part del conflicte.»

—«Ens reunim, després, les dues parts en conflicte.»

—«Finalment, hi haurà uns acords de la mediació.»

3. Els mediadors i les mediadores expliquen el seu rol:

—«Nosaltres no som jutges; no decidim mai.»

—«No som policies, no busquem responsabilitats, no preguntem mai.»

—«No som advocats, no defensem mai, no aconsellem mai.»

4. Expliquen les obligacions dels mediadors i les mediadores:

—«Nosaltres som neutrals i imparcials.»

—«Guardem total confidencialitat.»

—«Assumim la responsabilitat del resultat de la mediació.»

5. Es defineix el problema/conflicte:

— L'escolta activa permet:

- Deixar que les parts s'expressin: «Nosaltres us escoltem».

- Conèixer què és el que ha passat: «Què és el que ha passat?».

- Comprendre les posicions de cadascú.
- Conèixer les actituds de cadascú (timidesa, nerviosisme...).
- Trobar solucions.
- Les preguntes per comprendre.
- Preguntes indirectes per evitar tot sentiment d'acusació:
Ex.: «Hi ha hagut una baralla?» (En lloc de: «Tu t'has barallat?»).
- Preguntes obertes per tenir el màxim d'informació:
Ex.: «Pots explicar el que ha passat?» (En lloc de: «Qui és el qui ha començat?»).

6. Verificar la comprensió del problema/conflicte:

- Resumir el desenvolupament dels fets, la naturalesa del problema.
- Fer confirmar si el resum de la situació és exacte.
- Recordar les propostes provisionals de solucions.
- Per reformular: «Si jo he comprès bé...». «Així, segons tu...».

7. Establir un clima de confiança:

- Donar mostres de respecte i d'interès pels problemes de les parts.
- Evitar donar opinió.
- Evitar fer moral.
- Estar calmat/ada i tranquil·litzador/a.

8. Reduir les tensions:

- Proposar una parada de les disputes.
- Comprendre i regular les emocions (còlera, revenja, por...).
- Demanar que busquin solucions al problema/conflicte.

La reunió de les parts

1. Recordar breument:

- Les regles de mediació.
- El començament i el desenvolupament de la mediació.
- El rol dels mediadors i de les mediadores.
- La confidencialitat.

2. Restabliment del diàleg:

- Donar la paraula a cadascú perquè ell o ella expliqui a l'altre el seu problema.
- Afavorir l'expressió dels sentiments, les esperes, les necessitats de cadascú.
- Demanar a cadascú que tracti de comprendre la posició de l'altre.
- Verificar si el punt de vista de cadascú ha estat ben comprès.
- Concentrar-se sobre el problema i evitar l'atac a les persones.

3. Cerca de solucions:

L'ajuda en la cerca de solucions:

- Recapitular el conjunt dels punts del conflicte.
- Definir l'ordre de gravetat i d'urgència dels problemes.
- Demanar a cada una de les parts del conflicte que presenti la seva o les seves solucions.
- Demanar a cadascuna de les parts que discuteixi la o les solucions de l'altra part.
- Discutir les solucions equitatives/justes per a cadascuna de les parts.

4. Bloqueig de discussions:

- Recordar les solucions proposades.
- «Inventar» noves solucions.
- Organitzar trobades per separat.

L'acord de mediació

1. Contingut de l'acord:

- Solucions acceptades per les parts en conflicte.
- Solucions clares i precises.
- Cada part es compromet a alguna cosa.
- Possibilitat de control per una persona triada per l'alumne/a en conflicte.

2. El seguiment dels compliments:

- Assegurar un seguiment del compliment de l'acord.
- Preveure la possibilitat de tornar a mediació si sorgissin dificultats de compliment

3. Si la mediació fos un fracàs:

Confidencialitat en:

- Les raons del fracàs.
- La responsabilitat del fracàs.

Bibliografia

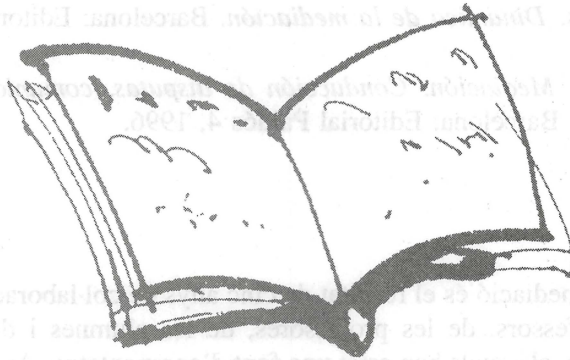
- BONAFE SCHMITT, Jean-Pierre. «La médiation scolaire: un processus éducatif?». A: *Revue de Psychologie de la motivation*, núm. 21 (1996).
- «Convivencia en los centros» (Monogràfic). A: *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 304 (juliol 2001).
- CORNELIUS, Helena; FAIRE, Shoshana. *Tú ganas, yo gano*. Madrid: Gaia Ediciones, 1998.
- ELÍAS, Joan; MASCARAY, José. *Más allá de la comunicación interna. La intracomunicación*. Barcelona: Editorial Gestión 2000, 1998.
- FERNÁNDEZ, Isabel. *Prevención de la violencia y resolución de conflictos*. Barcelona: Editorial Narcea, 1998.
- FISHER, Roger; URY, William; PATTON, Bruce. *Obtenga el sí. El arte de negociar sin ceder*. Barcelona: Ediciones Gestión 2000, S.A., 1996.
- GOTTHEIL, Julio; SCHIFFRIN, Adriana. *Mediación: una transformación en la cultura*. Barcelona: Editorial Paidós Mediación 4, 1996.
- JIMÉNEZ TERRER, Xavier. *Accions cíviqes i mediació a la comunitat*. Ajuntament del Prat de Llobregat.
- MORGANETT, Rosemarie S. *Técnicas de intervención psicológica para adolescentes*. Barcelona: Ediciones Martínez Roca, S.A., 1995.
- S'ETIENNE DU ROUVRAY. «Le livret du médiateur scolaire». A: *Revue de Psychologie de la motivation* (1996).

SIX, Jean François. *Dinámica de la mediación*. Barcelona: Editorial Paidós 5, 1995.

SUARES, Marinés. *Mediación. Conducción de disputas, comunicación y técnicas*. Barcelona: Editorial Paidós 4, 1996.

Agraïments

El projecte de mediació és el resultat de cinc anys de col·laboració per part dels professors, de les professores, de les alumnes i dels alumnes del centre, els quals han estat una font d'aprenentatge. Aprecio profundament l'entusiasme i el suport de tots ells i totes elles.

Bibliografia complementària*

Biblioteca Rosa **Articles publicats a la revista *Perspectiva Escolar*** **Sensat**

«Declaració: diversitat i convivència als centres d'ensenyament. III jornada de secundària». En: *Perspectiva Escolar*, n. 222 (març 1998), p. 82-84

Llibres i articles de revistes

ÁLVAREZ, Ramiro J. *Cuando el problema es la solución: aproximación al enfoque estratégico*. Bilbao: Desclée de Brouwer, 1998

BELTRÁN LLAVADOR, Francisco. «Escuela democrática: comunicación y conflicto». En: *Cuadernos de Pedagogía*, nº 258 (mayo 1997), p. 80-87

BOQUÉ TORREMORELL, M. Carme. «Conflictos d'infants». En: *Guix*, n. 255 (juny 1999), p. 49-55

BURGUET ARFELIS, Marta. *El educador como gestor de conflictos*. Bilbao: Desclée De Brouwer, 1999 (Aprender a ser)

BURGUET ARFELIS, Marta. «La resolució de conflictes en l'àmbit escolar». En: *Educació social*, n. 8, p. 36-48

Cómo dar respuesta a los conflictos: la disciplina en la enseñanza secundaria. Gregorio Casamayor (coord.). Barcelona: Graó, 1998 (Biblioteca del aula: serie Pedagogía; 128)

«Els conflictes a l'aula: una estratègia per resoldre'ls». En: *Guix*, n. 264 (maig 2000), p. 71-72

«Consciència» [Monogràfic]. En: *Aloma*, n. 06 (2000), p. 13-125

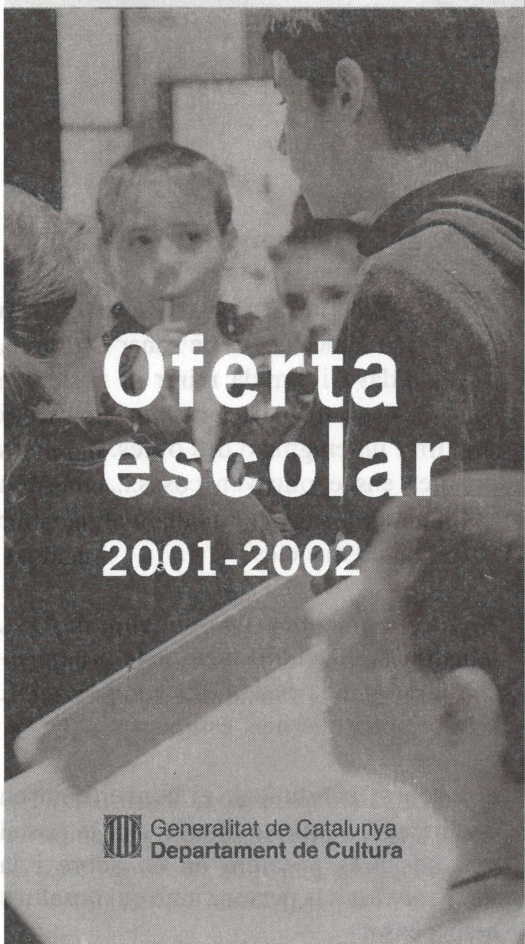
* Selecció de documents que podeu trobar a la biblioteca de Rosa Sensat.

- «Convivència i conflictes a l'escola». En: *Guix*, n. 250 (desembre 1998), p. 5-40
- «Convivir con los conflictos» (Diversos articles). En: *Aula de Innovación educativa*, n. 103-104 (julio-agosto 2001), p. 40-74
- CORNELIUS, Helena; FAIRE, Shohana. *Tú ganas/Yo gano, todos podemos ganar: Cómo resolver conflictos creativamente*. 3a ed. Móstoles: Gaia, 1998 (Creat: libros de autoayuda y creatividad; 1)
- CRARY, Elizabeth. *Crecer sin peleas: cómo enseñar a los niños a resolver conflictos con inteligencia emocional*. Barcelona: Integral, 1998 (Los Libros de integral desarrollo personal)
- DÍEZ DE ULZURRUN PAUSAS, Ascen. *Les habilitats socials: la presa de decisions i la resolució de conflictes. I i II*. Josep Martí Olivella). En: *Guix*, n. 47, 48 (gener-febrer 1998)
- FUNES ARTIAGA, Jaume. «Està en perill la convivència a l'escola?: està passant alguna cosa estranya a les escoles? Per què aquesta acumulació de tensions?». En: *Barcelona educació*, n. 3 (maig/juny 1997), p. 6-8
- FUNES LAPPONI, Silvia; SAINT-MEZARD, Damian. «La dimensión comunicativa en los conflictos y su resolución (I)». En: *Monitor educador*, n° 77 (enero/febrero 2000), p. 20-29
- GIRARD, Kathryn. *Resolución de conflictos en las escuelas: manual para educadores*. Barcelona: Granica, 1997 (Mediación)
- HOROWITZ, Sara Rozenblum de. *Mediación en la escuela: resolución de conflictos en el ámbito educativo adolescente*. Buenos Aires: Aique, 1998. + 1 vídeo
- IES DE SANTA COLOMA DE FARNERS (GIRONA). «Estudiar y afrontar conflictos en la ESO». En: *Cuadernos de Pedagogía*, n° 294 (septembre 2000), p. 83-86
- JOHNSON, D. W.; JOHNSON, R. T. *Cómo reducir la violencia en las escuelas*. Barcelona: Paidós, 1999
- «Mediació i resolució de conflictes». En: *Educació social*, n. 8 (gener/abril 1998), p. 8-125
- Mediación de conflictos en instituciones educativas: manual para la formación de mediadores*. Juan Carlos Torrego Seijo (coord.). Madrid: Narcea, 2000
- Mediación escolar. Propuestas, reflexiones y experiencias*. F. Brandoni (comp.). Buenos Aires: Paidós, 1999
- MIGUEL VALLEJO, Maria Jesús de. «Piaget i la no-violència: pensem els conflictes». En: *Guix*, n. 228 (octubre 1996), p. 35-39
- Pau i Treva: butlletí del Centre Universitari de Recerca i Intervenció en Resolució de Conflictes*. Barcelona: Pau i Treva Centre Universitari: ICESB: Fundació Pere Tarrés, 1999-
- POKRAS, Sandy. *Cómo resolver problemas y tomar decisiones sistemáticamente*. México: Iberoamericana, 1995

- Prevención de la violencia y resolución de conflictos: el clima escolar como factor de calidad.* Madrid: Narcea, 1998
- «Quand les élèves posent problème». En: *Cahiers pédagogiques*, n. 366 (septembre 1998), p. 9-62
- «Resolución de conflictos» [Monogràfic]. En: *Cuadernos de Pedagogía*, nº 257 (abril 1997)
- SIX, Jean-François. *Dinámica de la mediación.* Barcelona: Paidós, 1997 (Paidós mediación; 5)
- TINAJAS RUIZ, Antonio. «Els conflictes dels preadolescents a l'institut». En: *Guix*, n. 266-267 (juliol/agost 2000), p. 63-66
- VINYAMATA CAMP, Eduard. «De la por i la serenor: referències per comprendre els conflictes i la seva resolució». En: *Aloma*, n. 1 (1997), p. 23-37
- VINYAMATA CAMP, Eduard. *Manual de prevención y resolución de conflictos: conciliación, mediación, negociación.* Barcelona: Ariel, 1999 (Ariel Practicum)

C

 Museu d'Història de Catalunya

Oferta escolar

2001-2002

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Itineraris i tallers per la història

Activitats

ITINERARIS

- Itineraris d'educació infantil
- Itineraris temàtics per a primària
- Itineraris cronològics per a secundària

TALLERS

- El Taller de l'Historiador
- El Consell dels Savis
- Laboratori de Socials
- Una història a ritme de swing

CONTES

- La Polsina salta de segle.
- La Polsina viatja pel temps

Altres activitats

- Recorregut adaptat a educació especial
- Recorregut adaptat per a invidents
- Activitats de simulació
- Visites comentades personalitzades
- Fem un dissabte al museu
- Un estiu de museu
- Activitats per a formació d'adults

Adreça

Museu d'Història de Catalunya
Pl. Pau Vila 3 08003 Barcelona

Horari

Dimarts, dijous, divendres i dissabte: de 10 a 19 h
Dimecres: de 10 a 20 h
Diumenge i festius: de 10 a 14,30 h
Dilluns no festiu: tancat

Informació

Tel: 93 225 47 00 Fax: 93 225 47 58
web: //cultura.gencat.es/museus/mhc
knhc@correu.gencat.es

Concertació de visites

Tel: 93 225 42 44
www.bcn.es/imeb/program.htm

Preu

Entrada gratuïta

Preus de les activitats

-Itineraris i Tallers: 48,08 € per grup i hora,
60,10 € per grup i hora i mitja,
i 72,12 € per grup i dues hores
-Activitats infantils: 72,12 € per grup

Grups de 25 alumnes màxim i amb 2 responsables

Al taller de plàstica, hi treballem sovint a partir de diferents artistes i en aquest cas recollim el treball fet al voltant dels poemes visuals de Joan Brossa. Hi parlem de com el poeta ha anat endinsant-se en tots nosaltres i dels aspectes que hem triat per treballar a plàstica: el món dels sentiments i els codis del llenguatge simbòlic.

Joan Brossa, sentiments i valors en l'art dels infants

Carmina Sebé Co

Escola Municipal Parc del Guinardó (Barcelona)

Al Joan, company de taller

«Els dijous a la tarda, si aconseguíem recollir una mica abans de sonar el timbre, ens agradava i agrada mirar el pòster de Joan Brossa (ple de poemes visuals) i desxifrar un enigma o dos o tres. Aquelles imatges ens explicaven coses..., què deu voler dir dues fulles i un clip? I un rellotge amb moltes manetes?

»... Ens imaginem que avui, només avui, i en aquest mateix instant, podem fer arribar un desig, un pensament, un impossible... a la persona que més estimem.

»Aquest pensament, el convertirem en una imatge, i aquesta imatge serà la postal que nosaltres posarem en un sobre i la farem arribar a la persona amb qui nosaltres hem pensat.

«Quan rebi el sobre, d'un cop d'ull endevinarà el vostre pensament i estarà content que encara us recordeu d'ell... Que voleu que tothom s'estimi... que us agradaria tenir un gat.»

Aquest escrit, que acompanyava l'exposició de treballs de plàstica a l'escola i al districte, ens introdueix al treball fet al taller amb els cursos de cicle mitjà i superior de primària.

Així, doncs, Joan Brossa ha estat el nostre company de taller durant uns dies i de mica en mica s'ha anat apropant a tots nosaltres amb la seva poesia, amb la senzillesa de les coses de cada dia: valors i sentiments que es deixen veure.

Art, poesia, sensibilitat i sentiments són els punts de partida del treball. El resultat ens portarà més lluny del que tots nosaltres esperàvem.

Joan Brossa, poeta del barri

El Districte Horta-Guinardó, tres anys després de la mort del poeta, ha volgut recordar-lo a través de diferents actes institucionals i, especialment, a través de la mirada dels infants del barri.

Aquesta iniciativa del Districte ha motivat, en part, aquesta experiència plantejada al taller. D'altra banda, la seva personalitat, la particular manera d'entendre la vida, de veure i sentir les coses més petites i properes, el seu inconformisme, i com de tot això en fa poesia, ha

Per als meus pares. Missatge: que s'ajuntin el papa i la mama.

anat entrant en tots nosaltres, petits i grans, i ens ha portat a fer aquest treball.

«L'art és vida i la vida és transformació.» Aquesta frase de Frègoli és el lema d'un llibre que Joan Brossa ha dedicat a l'actor, i pot aplicar-se, sens dubte, al tarannà del poeta... Brossa, que s'auto-defineix com un poeta atípic, ha estat un home que ha defugit sempre l'estanca-ment i la monotonia en l'art, i per això la investigació, com a constant transforma-ció i evolució, ha estat una de les princi-

pals característiques de la seva obra i un dels eixos que l'ha vertebrada.»¹

Plàstica, poemes visuals i llenguatge simbòlic

Al taller de plàstica, hi treballem amb amics dels quals anem parlant. Sempre estan al nostre costat. Es diuen Miró, Mondrian, Kandinsky, Man Ray... i expressen coses o sentiments, com nosaltres ho fem, però cadascú ho fa a la «seua manera». Tots utilitzen el mateix llenguatge, però s'expressen de manera diferent. De vegades, en vénen de nous o bé se'n van alguns. Fa uns dies va venir Joan Brossa amb un cartell ple de poemes visuals. Amb ell hem parlat de la poesia i el símbol.

Tenim el pòster penjat en una de les parets del taller i amb el pas dels dies tots aquells poemes s'han anat incorporat a les nostres vivències, ens mostren noves maneres de veure les coses i, a través de preguntes que ens anem fent, l'entendem i trobem gust a la poesia convertida en imatge.

Imatges que ens han picat la curiositat i sobre les quals cadascú hi deia la seva: què ens deu voler dir amb un plat blanc, uns llavis vermells i una piga? Vam descobrir el seu joc: la comunicació en el doble sentit, la ironia i com era capaç d'expressar

sentiments sense recórrer a una imatge descriptiva. El secret era el símbol.

El nostre repte va ser expressar amb una imatge simbòlica, un sentiment, una emoció, estat d'ànim o desig. Coses, totes elles, en elles mateixes abstractes i, per tant, universals.

Dins l'aspecte visual, vam treballar els codis de la imatge, és a dir, el llenguatge simbòlic, com una altra manera de comunicació, que té uns codis propis i que, en la mesura que són objectius, fa que es converteixin també en universals.

«Hi haurà imatges sobre les quals tothom estarà d'acord. Caldrà explicar què passa quan una imatge exterior intenta establir contacte amb la massa d'imatges que cadascú porta dins seu. Cada un de nosaltres tenim un magatzem d'imatges que formen part del món propi, un magatzem que s'ha anat formant durant tota la vida de l'individu i que l'individu ha anat acumulant; imatges conscients i inconscients, imatges allunyades de la primera infància i imatges pròximes i, al costat de les imatges, i estretament lligades a elles, les emocions.»²

A partir de la captivació pels poemes visuals del pòster, comencem a parlar plegats sobre diferents sentiments i sensacions, i de com podem expressar aquests sentiments a través del color i la forma convertint aquests elements del llenguatge

1. NADAL, Marta. «Converses literàries: Joan Brossa, un poeta atípic». *Serra d'Or*, núm. 373, gener 1991.

2. MUNARI, Bruno. *Diseño y comunicación visual*. Barcelona: G. G. Diseño.

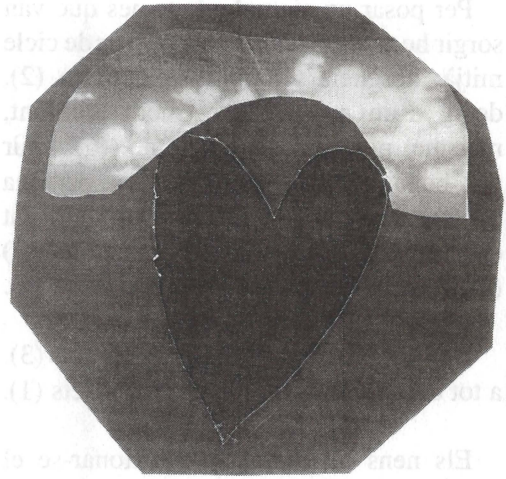
plàstic en símbols dels nostres pensaments. Dotarem de significat, donarem forma als pensaments. Això vol dir comprendre i ordenar la realitat: parar, mirar endins i explicar.

Com que aquest pensament ha de «viatjar», el format amb el qual treballarem serà petit, semblant a la mesura d'una postal.

No partim d'un paper en blanc ni de cap cartolina de color; es fa difícil treballar una idea del no-res i, com que es tractava de fer-ho en una sessió (2 h.), vam posar sobre les taules quantitats d'imatges de revistes o catàlegs de diferents temàtiques i vam començar a partir de la contrasenya següent: «Un cop tenim el poema o el pensament per a la persona a qui el volem fer arribar, remenarem entre les imatges que trobem i començarem a treballar a partir d'alguna que s'apropi a la nostra idea. A partir d'aquí enganxarem o treurem el que calgui, farem "finestretes" que es puguin obrir i amaguin una sorpresa..., afegirem retalls de cartolines de colors, papers transparents, farem plegats tiretes de paper de seda que es mouen quan bufem... i quan estigui acabat ho posarem dins un sobre tal com si enviéssim una postal.»

Sensibilitat, sentiments i valors

L'aspecte poètic de Brossa fa que mirem endins i ens ensenya a expressar-nos a través de la poesia de la imatge. Surten sentiments d'enyorança, de desgany, d'il·lusió per un món millor...

Per a l'avi. Missatge: l'estimo.

Com explica l'escrit inicial, al taller posem en marxa a través de la imaginació el camí cap a l'interior de cadascú. Dediquem un instant de la nostra vida a fer sortir de dins un pensament per a una persona estimada.

—Pot ser un animal?

—Sí.

—I una persona que estimem molt, però que ja no hi és?

—Sí.

—Si ja no hi és, com li arribarà la postal?

—Amb el desig n'hi ha prou.

—Pot ser per a tot el món.

—També.

Totes aquestes preguntes, i més, sorgiren en plantejar el treball. Tots sabíem que n'hi havia moltes que no es podrien fer arribar, però... tots vam entrar en el joc.

Per posar un exemple de temes que van sorgir he triat els del curs de primer de cicle mitjà: absència temporal dels pares (2), desig d'un món millor (medi ambient, racisme, pobresa, guerra, fam... (6), tenir una bona salut (1), la mort d'una persona estimada (4), sentiments d'afecte i amistat (als pares, germans, avis, amics, animallets) (4), estats d'ànims (2) i por a la mort (1).

Dedicats a: pares (3), mares (5), avis (3), a tot el món (7), família (1), animallets (1).

Els nens han intentat qüestionar-se el seu món interior, fer una mirada endins i també al que troben al seu voltant. Donar pas a una visió més emotiva i interioritzada del nen, a la seves vivències i sensacions. En resum, manifestar-se tal com són, manifestar una part de la seva manera d'entendre la vida per poder compartir-la.

L'art ha estat un camí per apropar-nos a allò que ens envolta; a ser capaços de pensar, compartir els sentiments, a fer feliços als altres..., a conèixer-nos millor.

Al començament d'aquest article diem que aquest treball ha anat més enllà del que ens proposàvem i això fa que tingui encara més aspectes positius afegits. Algunes de les postals van arribar al seu destinatari perquè, quan les vaig demanar per a l'exposició, alguns dels alumnes van explicar fets molt bonics que em van deixar parada com:

—Jo no la podré portar perquè l'he donat al meu avi.

—Però Enric, si el teu pensament era per a l'avi que s'havia mort...

—Sí, per això ja no la tinc..., la vaig portar al cementiri.

—Jo tampoc la tinc, perquè quan va venir el gos de l'hospital la hi vaig ensenyar i se la va menjar...

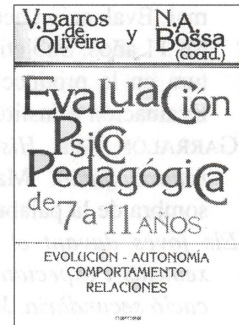
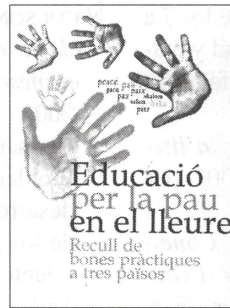
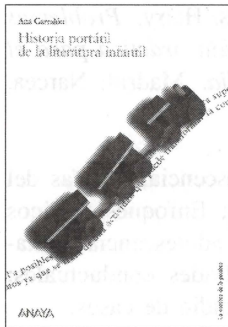
—I tu, Oriol?

—No puc perquè la mama se l'ha guardat en una caixa on posem tots els records de l'avi.

—Jo la tinc ben guardada i no l'han vist ni els meus pares.

—Jo la vaig fer arribar al pare quan estava de viatge i quan ha tornat també ha portat una sorpresa per a mi.

I així un munt de casos. Si bé al començament dèiem que donàvem més importància al procés, al sentiment adreçat a algú estimat, aquest últim fet explicat encara diu més a favor de la màgia de l'art i dels sentiments, de la sensibilitat dels nens i el sovint desconegut i delicat gran món interior.

Novetats bibliogràfiques

Biblioteca Rosa Sensat

Comprensión lectora. El uso de la lengua como procedimiento. Barcelona: Graó, 2001 (Claves para la Innovación Educativa; 10) Extracte de l'índex:

Leer, lectura, comprensión: ¿hemos hablado siempre de lo mismo?; Estrategias lectoras y comprensión del texto en la enseñanza obligatoria; Tratamiento complementario de la lectura en el aula. Consideración que ha de recibir en otras áreas que no sean la de Lengua. Educación Infantil: La iniciación en el mundo de lo escrito; ¿Lectura en Educación Infantil? ¡Sí, gracias!; Formar niños lectores/productores de textos, propuesta de una problemática didáctica integrada. Educación Primaria: Seis lectores en busca de un texto; Rincones para aprender a leer; Evaluación de la comprensión lectora, propuesta de una pauta de observación. Educación secundaria: ¿Por qué los textos son tan difíciles de comprender?, las inferencias son la respuesta; Persuasores ocultos: los textos publicitarios.

II Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, 2001 (Quaderns divulgatius; 18)

Educació per la pau en el lleure. Recull de bones pràctiques a tres països. Barcelona: Fundació Catalana de l'Esplai, 2001

Extracte de l'índex:

Sobre la pau i l'educació per la pau; Pau amb la natura; Per mi i per tots els meus companys; La veu de la infància; Un espai per als pares; Petges i rastres; Jocs en lloc d'insults;

Evaluación psicopedagógica de 7 a 11 años. Evolución, autonomía, comportamiento, relaciones. Vera Barros de Oliveira; N. A. Bossa (Coords.) Madrid: Narcea, 2001.

Extracte de l'índex:

Comprensión de los sistemas simbólicos; El procedimiento de los dibujos-historias en la evaluación de las dificultades de aprendizaje; El lenguaje en el niño de 7 a 11 años; Proceso de construcción y educación for-

mal; Evaluación neuropsicológica de los 7 a los 11 años; Subjetividad, objetividad y cultura en la producción de textos infantiles; Evaluación e institución escolar.

GARRALÓN, Ana. *Historia portátil de la literatura infantil*. Madrid: Anaya, 2001 (La sombra de la palabra; 3)

Els joves davant el repte europeu. Coneixements i expectatives de l'alumnat d'educació secundària. Joaquim Prats (Dir.) Barcelona: Fundació «la Caixa», 2001 (Col·lecció Estudis Socials; 7)

Extracte de l'índex:

Per què els joves? Per què Europa?; Què és Europa? Com s'explica?; Què saben els joves sobre Europa?; Què senten els joves sobre Europa?; Com perceben els joves la resta d'europus?

NICOLSON, Doula; AYERS, Harry. *Problemas de la adolescencia. Guía práctica para el profesorado y la familia*. Madrid: Narcea, 2002.

Extracte de l'índex:

Problemas de la adolescencia; Teorías del desarrollo adolescente; Enfoques teóricos de los problemas de la adolescencia; Tratamientos de las dificultades conductuales; Temas específicos; Estudio de casos.

PORQUET, Madeleine. *Les tècniques Freinet al parvulari*. Barcelona: A. M. Rosa Sensat, 2001 (Temes d'infància; 40)

Sanduk: Guia per a la formació dels educadors i les educadores en interculturalitat i immigració. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament: Fundació Jaume Bofill, 2001

en preparació

Guia de la mediació escolar

M. Carme Boqué i Torremorell

Col·lecció Dossiers Rosa Sensat, 60

R O S
S E N
S A T

Associació de Mestres
Rosa Sensat

El racó dels navegants

Diccionaris, enciclopèdies, traductors

R. Armejach

rarmejac@pie.xtec.es

R. Cemeli

rcemeli@pie.xtec.es

Escriure és un acte de creació personal però al darrera hi ha un pou d'eines i estratègies que ajuden, milloren i enriqueixen aquest text. Augmentar els significats i matisos d'una paraula, redefinir i matissar un gir o una frase, permet expressar amb molta més qualitat allò que un vol dir. Tenir a mà eines interactives que ens ajuden en aquest propòsit fa que posem tot l'enguiny en la part més creativa del text. En aquesta línia Internet ens pot oferir: diccionaris, enciclopèdies, traductors..., eines que ajuden a la creació literària.

Des que els diccionaris s'han penjat a Internet trobar el significat dels termes és molt senzill. De la mateixa manera que a classe treballem el diccionari, cal ensenyar estratègies d'ús dels diccionaris telemàtics. Aquí en veurem alguns i explicarem el procés.

Els portals ofereixen diccionaris: Terra, msn... Existeixen els traductors multilingües. En tots els casos cal escriure la paraula que vols en el rectangle del qüestionari i el programa et dona les possibles definicions o la paraula en l'idioma desitjat.

Diccionaris

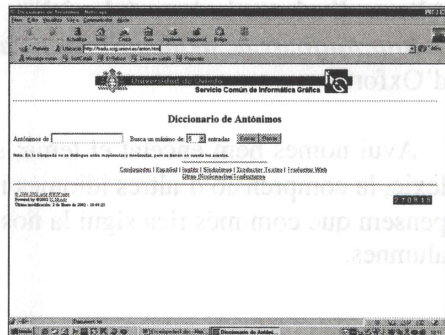
<http://www.rae.es> (diccionari de la Real Academia Española).

<http://tradu.scig.uniovi.es/anton.html>
(diccionari de antònims de la universitat d'Oviedo). Al mateix lloc es pot trobar el diccionari de sinònims a l'adreça

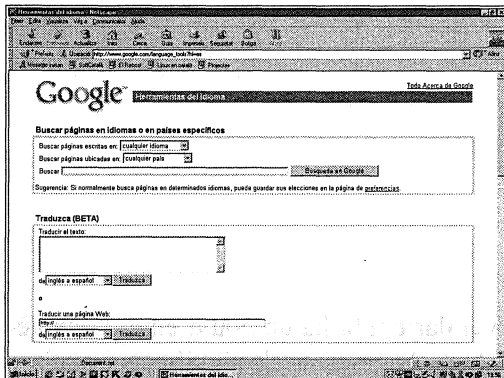
<http://tradu.scig.uniovi.es/sinon.htm>

La web «Página del idioma» té un diccionari amb 33.000 veus i 3000 temes. Es poden consultar dubtes i ampliar la informació sobre aspectes de lèxic:

<http://www.el-castellano.com/diccio.htm>

Per trobar traductors cal buscar en un cercador com es *Yahoo* o *Google*, la paraula «traslator». Els cercadors també tenen els seus traductors; vegem el de Google:

En veiem alguns de novedosos com: <http://www.yourdictionary.com> (fa consultes en xinès, àrab, rus, francès... i és gratis).

<http://www.whatis.com> (diccionari organitzat per categories. Es pot accedir a definicions i conceptes com la diferencia entre *freeware* i *shareware*).

Molt interessant per a l'escola és el *Babylon* <http://www.babylon.com> que permet conèixer el significat de la paraula i tradueix frases. És, per tant, un diccionari traductor que permet aconseguir definicions, traduccions i conversions. Funciona per categories.

Enciclopèdies

Son eines de consulta i resum en un moment donat del treball. La més usual és *Encarta* que, a més del CD-ROM, es pot fer anar *on-line*. Aquesta possibilitat fa que s'actualitzi constantment. És molt complerta pero hi ha una part gratuïta i una altra de pagament. L'adreça és: <http://www.encarta.msn.com>

L'enciclopèdia catalana es pot consultar per Internet; en entrar, si no es fa servir el portal de l'XTEC, et demana l'identificatiu; almenys una part és gratuïta.

Altres diccionaris i enciclopèdies

<http://info.ox.ac.uk/departments/langcentre> (centre de llenguatge de la universitat d'Oxford).

Avui només hem encetat el tema; seguirem treballant en l'ús d'eines que facilitin el lèxic, la comprensió d'altres idiomes i l'ampliació de definicions i matisos en la llengua; pensem que com més rica sigui la nostra expressió, millor serà el treball amb els nostres alumnes.

ACTIVITATS DE ROSA SENSAT

Fòrum L'escola i la ciutat. Debat dia 20 de febrer a les 6 de la tarda

L'Associació de Mestres organitza un debat local adreçat a socis i sòcies, grups de treball, mestres i totes les persones interessades en l'educació.

Presentarà el debat Araceli Vilarrasa i conduirà el debat Montserrat Casas.

Podeu consultar el document «Idees per al debat» a la web:
www.bcn.es/escolaciutat

Lloc: A. de M. Rosa Sensat
Av. de les Drassanes, 3 • 08001 Barcelona
Tel.: 93 481 73 73 • Fax: 93 301 75 50

Acte obert a tothom!

R O S A
S E N
S A T

Jornades de mediació «La mediació, una eina pedagògica per a la transformació de conflictes» dies 28 de febrer i 1 de març (tots dos a partir de les 18 h) i 2 de març

Aquestes jornades estan adreçades a professionals de les diferents etapes educatives i als diversos àmbits educatius i formatius.

Organitza: Grup de Treball «Arreglem-ho» de l'A. de M. Rosa Sensat

Amb la col·laboració del Dep. d'Ensenyament, del Dep. de Benestar Social i el suport d'ABACUS

Matrícula: fins al dia 22 de febrer

Lloc: A. de M. Rosa Sensat
Av. de les Drassanes, 3 • 08001 Barcelona
Tel.: 93 481 73 73 • Fax: 93 301 75 50
E-mail: associacio@rosasensat.org
<http://www.rosasensat.org>

R O S A
S E N
S A T

FÒRUM D'EDUCACIÓ

Reptes de la Formació Professional Avui dies 15 i 16 de febrer

El fòrum d'enguany vol ser una ocasió per reflexionar en la perspectiva de la llei anunciada pel Ministeri d'Educació i de les conseqüències que se'n derivarien per a Catalunya.

Organitza: Institut de Ciències de l'Educació de la UAB

Lloc: Casa de Convalescència de l'Hospital de Sant Pau

Informació i inscripcions: ICE de la UAB

E-mail: ga.ice@uab.es • <http://www.uab.es/ice>

Casa de Convalescència de l'Hospital de Sant Pau

Sant Antoni M. Claret, 171 • 08041 Barcelona (Horari de les 15 a les 20 h)

Tel.: 93 433 50 50 - 93 433 50 51

CONCURS

Concurs de fotografia de la natura

Les fotografies han de ser de color i s'han de presentar en paper sense cap tipus de suport. No s'admeten collages, muntatges ni fotos retocades o pintades.

Convoca: ADENC i Fundació Caixa de Sabadell

Termini de recepció: **Finalitza el dia 1 d'abril**

Informació: Fundació Caixa de Sabadell

Tel.: 93 725 95 22

<http://www.fcaixasabadell.org>

ADENC

Tel.: 93 717 18 87

<http://adenc.org>

PREMI

Premi «Mongo Bongo» 2002 Grans i petits escriuen junts

Els originals hauran d'estar escrits conjuntament per un adult i un o més nenes fins a 15 anys. El text pot ser de ficció o de no-ficció.

Convoca: Caixa Penedès i Edicions La Campana

Informació i Termini de presentació: Les obres concursants s'han de presentar **abans del 15 de maig** a:

Edicions La Campana

Balmes 65, 4t 1a • 08007 Barcelona

Tel.: 93 453 16 65

ecolleure

Tot en activitats educatives, esportives i de lleure
1, 2 i 3 de març de 2002
a Fira de Cornellà

GRAN PARC LÚDIC

- *Tir amb arc* • *Quads* • *Tirolina* • *Rocódrom* • *Trineus* •
Planetari infable • *Circuit de corda aèria* •
- *Bicicletes de muntanya* • *Tallers d'experimentació* •

Entrada gratuïta per a grups
escolars el dia 1 de març

Reserves: tel. 93 474 02 02
Alicia Dorado

www.eixestels.com

Us oferim

Cases de colònies

Granges Escola

Escoles de cel

Escoles de mar

Escoles creatives

VISITA el MÓN

Eix Estels

A LA FIRA

Ecolleure

1, 2 i 3 de març

FIRA DE CORNELLÀ

Eix Estels

| Una proposta de qualitat |

Colònies escolars

Crèdits de síntesi

Colònies d'estiu

Estades esportives

Turisme familiar

Colònies escolars

Crèdits de síntesi

Colònies d'estiu

Estades esportives

Turisme familiar

Colònies escolars

Crèdits de síntesi

Colònies d'estiu

Estades esportives

Turisme familiar

Colònies escolars · Crèdits de síntesi · Colònies d'estiu · Estades esportives · Turisme familiar

Muntanya, 13 - 15 Baixos | Tel. 93 265 27 86 Fax: 93 232 69 65 | comercial@eixestels.com